Viktor Neznanov

Tarihin Mantığı

SOSYALİZME GEÇİŞİN KAÇINILMAZLIĞI VE
GEÇİŞ DÖNEMİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE

2. BASKI

SORUN YAYINLARI

SORUN YAYINLARI : 14
Birinci Baskı : Nisan 1977
İkinci Baskı : Kasım 1979

İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 9.5.1979 gün ve 977/425, Esas, 979/202 No. lu Kararıyla beraat etmiştir.

Dizgi Baskı : Özdem Kardeşler Matbaası
Tel:. 26 77 87 İstanbul — 1979

VİKTOR NEZNANOV

TARİHİN MANTIĞI

SOSYALİZME GEÇİŞİN KAÇINILMAZLIĞI VE GEÇİŞ DÖNEMİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE

TÜRKÇEYE ÇEVİREN :
H. ALTAY

Novosti Press Yayınlarının aynı adlı Rusça/İngilizce aslından çevrilmiştir.

SORUN YAYINLARI

Boyacı Ahmet Sokak Nuribey Han K / 3 No: 307
Çemberlitaş/İst.
Yazışma ve İsteme Adresi: P. K. 231 Aksaray/İst.

İÇİNDEKİLER

		Sayfa
Bölüm	I. İnsan Toplumunun Gelişimi Yasalandırılmış Bir Süreç midir?	5
Bölüm	II. Tarihte Bilinen Üretim Biçimleri Nelerdir?	9
Bölüm	III. Kapitalizmden Sosyalizme Geçiş Dönemi: Tarihsel Bir Zorunluluk	14
Bölüm	IV. Geçiş Döneminin Genel Yasaları ve Özgül Özellikleri	18
Bölüm	V. Geçiş Döneminde Proletarya Diktatoryasının Rolü	22
Bölüm	VI. Ekonominin Anahtar Sektörlerinin Yönetiminin Ele Alınması	25
Bölüm	VII. Devrimci Tarımsal Dönüşümler	34
Bölüm	VIII. Geçiş Döneminde Sosyo-Ekonomik Yapılar ve Sınıflar	37
Bölüm	IX. Geçiş Döneminin Çelişkileri	47
Bölüm	X. Sosyalizmin Maddi ve Teknik Temelleri	53
Bölüm	XI. Sosyalist Tarımın Oluşumu	61
Bölüm	XII. Sosyalist ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Çiftçiliğin Yeniden-Örgütlenme Biçimleri	65
Bölüm	XIII. Kültür Devrimi	70
Bölüm	XIV. Gelişmiş Kapitalizm Aşamasını Atlayarak Sosyalizme Geçmek Mümkün müdür?	75
Sonuç		78

BÖLÜM I

İNSAN TOPLUMUNUN GELİŞİMİ YASALLANDIRILMIŞ BİR SÜREÇ MİDİR?

İnsanlığın en iyi zihinleri (düşünürleri), insan toplumunun gelişimine daima yakın bir ilgi duymuşlardır. Toplumda yeralan değişikliklerin rastlantısal bir karakter taşıyıp taşımadığını, ya da, bunların, insanların istek ve bilinçlerinden bağımsız bir şekilde çalışan yasalarla yönetilip yönetilmediğini belirlemek isterler.

Bu ve bununla ilgili başka soruların ortaya çıkması rastlantı değildir. İnsan toplum içinde yaşar ve sayısız bağlarla topluma bağlıdır. Onun, toplumun geleceğine, toplumda yeralan değişikliklere ve toplumun gelişim yollarına ilgi duyması son derece doğaldır.

İnsan toplumunun gelişimi ile ilgili sorunlara cevap veren, bu gelişimi yöneten yasaları ortaya koyanlar bilimsel sosyalizmin kurucuları olan Karl Marks ve Frederik Engels'ti. İnsan toplumunun tarihinin, insanın ne ortadan kaldırabileceği ne de uydurabileceği, belirli yasalara bağlı olarak gelişen, doğal bir tarihsel süreç olarak ele alınması gerektiğini ilk kez gösteren onlardı.

İnsanlar yaşamak için, besin, giyim, konut ve diğer maddi nimetlere sahip olmalıdırlar. Doğa, bu nimetleri hazır bir biçimde sunmaz. Bunları sağlamak için insanların çalışması gerekir. Örneğin, besinlere sahip olmak için insanlar hayvan yetiştirir, toprağı sürer, eker, işler ve buğday, arpa ve mısır toplarlar. Buradan hareketle, sosyal gelişimdeki ana, belirleyici etmen, maddi nimetlerin üretiminde cisimlenen emektir [denilebilir]. Emek, sosyal yaşamın temelini oluşturur. Emek (çalışma) olmadan, insanın üretim faaliyeti olmadan yaşam olanaksız olacaktır. Marksizm-Leninizm kurucularının sosyal bilime en büyük katkılarından biri de, onların, çeşitli insani ilişkiler türleri [arasında] ekonomik ilişkilerin ana, belirleyici ilişki türleri olduklarını işaret etmeleridir.

Ekonomik ilişkiler konsepsiyonunu (kavramını) ele almadan önce, bazı terimleri tanımlamak gerekmektedir.

Üretici güçler: Kendi gereksinimlerini karşılamak için insan, emek faaliyetine girişir; bu süreç içinde de, emek nesneleri ve araçlarının yardımıyla, doğayı dönüşüme uğratır. Maddi nimetler elde etmek için insanın üzerinde çalıştığı herşey, bir emek nesnesidir (maden, metal, kereste, pamuk, vb.). Emek araçları ise, insanın doğa üzerinde çalışmasına yardım eden şeylerdir (makineler, edevat, aletler, vb.). Emek nesneleri ve araçları, birlikte, üretim araçlarını oluştururlar. Bununla birlikte, üretim araçları, kendi başlarına bir işlev göremez. Bu yüzden, üretici güçler kavramıyla, toplumun yarattığı üretim araçlarına ek olarak, maddi nimetleri üreten insanlar da ifade edilir.

Üretici güçler, maddi üretimin yalnızca bir yanını oluşturur. Üretim sürecinde şekillenen, insanlar arasındaki ilişkiler, yani, üretim ilişkileri ya da ekonomik ilişkiler üretimin diğer yanını oluşturur.

Üretim ilişkileri olmadan üretim yoktur ve olamaz. İnsanlar daima birlikte yaşamışlar ve çalışmışlardır. Hiç kimse tek başına doğa güçlerine karşı direnemez. Birbirlerinden yalıtlanmış insanların üretiminden sözetmek, birlikte yaşamayan ve birbirleriyle konuşmayan insanlar arasında [ortak] bir dilin gelişmesinden sözetmek kadar saçmadır. Karl Marks şöyle yazıyordu:

«Üretmek için onlar [insanlar], birbirleriyle belirli bağlantı ve ilişkilere girerler ve yalnızca bu sosyal bağlantılar ve ilişkiler çerçevesinde, doğa üzerinde eylemde bulunur, üretim yaparlar.»[1]

İnsanlar arasındaki ilişkiler, herşeyden önce, üretim araçlarıyla bağlantılı olarak oluşur. Üretmek için, insanlar, üretim araçlarına sahip olmak zorundadırlar; bu araçların sahibi olmalıdırlar. Ama bu araçlara tek bir birey de, bir grup insan da, bütün toplum da sahipolabilir. Üretim araçlarına sahip olanlar, bunların yardımıyla yapılan ürün

1 Marks ve Engels, **Seçme Eserler**, Moskova, Progress Publishers, 1969, C. 1, s. 159

lere de sahip olurlar. Demek ki üretim sürecinde insanlar arasındaki ilişkileri, herşeyden önce üretim araçlarının mülkiyeti, yani, mülkiyet biçimi belirler. Örneğin, üretim araçlarına emekçi halk sahipse (kamu mülkiyeti) ve bunlar, bütün toplumun çıkarlarına uygun olarak kullanılıyorlarsa, üretim ilişkileri de dostça bir karakter taşıyacaktır yani, bu ilişkiler, sosyalist ülkelerdeki gibi, sömürüden arınmış olan kişiler arasında işbirliği ve yoldaşça karşılıklı yardımlaşma ile karakterize edileceklerdir. Eğer üretim araçlarına onlar üzerinde çalışmayanlar sahip olurlarsa, yani, onlara sömürücüler -özel girişimciler ya da kapitalistler- sahip olur (özel mülkiyet) ve başka insanların emek ürünlerini ele geçirmek amacıyla onları kullanırlarsa, üretim ilişkileri de, kapitalist ülkelerdeki gibi, hakimiyet ve tahakküm ilişkilerine dönüşürler.

Demek ki, sosyal üretimin iki yanı vardır: üretici güçler ve üretim ilişkileri. Bu iki yan beraberce, tarihsel bakımdan belirlenmiş olan üretim biçimini oluşturur.

Üretim araçları, üretici güçler, üretim ilişkileri ve üretim biçimi kavramlarını tanımladıktan sonra, şimdi, insan toplumunun gelişimindeki esas itici gücü neyin oluşturduğu sorununu ele alabiliriz.

Karl Marks ve Frederik Engels; tarihsel gelişimin rotasının, insanların istek ya da bilinçlerinden bağımsız olarak çalışan kendi nesnel yasalarıyla uyuşum içinde bulunduğu ve, insanların daima, varolan ekonomik koşullara uygun olarak, eylemlerini yürütmek durumunda olduğu vargısına ulaşmışlardı.

Bilimsel komünizmin kurucuları; her yeni insan kuşağının, yaşama katıldığında, halihazırda tarihsel olarak şekillendirilmiş üretim ilişkileriyle, belirli bir gelişim düzeyine ulaşmış olan üretici güçlerle karşılaştığını gösterdiler. Bu yüzden, yeni kuşak üretici güçleri geliştirmekle birlikte, öte yandan, üretim ilişkileri ve varolan üretici güçler, sözkonusu kuşağın yaşam koşullarını ve gelişiminin karakterini önceden belirler. Marks ve Engels'in, başlangıçtaki felsefi çalışmalarında, Alman ideolojisi'nde, yazdıkları gibi,

«Tarih, ayrı kuşakların başarısından başka birşey değildir; bunların her birisi, tüm önceki kuşakların ona bıraktığı materyalleri, sermaye fonlarını, üretici güçleri kullanır ve bu yüzden de, bir yandan, tümüyle değişik durumlarda geleneksel faaliyeti sürdürür ve öte yandan da, tümüyle değişik bir faaliyetle eski durumları değiştirirler.»[1]

Bundan şu çıkar ki, maddi üretim koşulları ve bunun gelişim yasaları, üretim biçimini seçmekte insanların özgür olmaması anlamında, nesnel bir karakter taşırlar. İnsan toplumunun gelişiminde maddi üretimin nesnel karakterini ve belirleyici önemini vurgularken Engels şuna işaret etmişti: «tüm sosyal değişikliklerin ve politik devrimlerin» nihai nedenleri «insanların beyinlerinde, insanın ölümsüz gerçeği ve adaleti daha iyi kavramasında değil, üretim ve değişim biçimlerindeki değişikliklerde aranmalıdır. Bunlar, her özel evrenin felsefesinde değil, ekonomisinde aranmalıdır.»[2]

İnsan toplumunun tarihi, sosyal üretimin yasallandırılmış gelişiminden, daha düşük olan bir üretim biçiminin yerini başka, daha yüksek bir üretim biçiminin alması sürecinden, insanların istek ve bilinçlerinden bağımsız olan bir süreçten ibarettir.

Üretim nasıl gelişir?

Üretimin gelişmesi, üretici güçlerdeki değişikliklerle başlar. Tarih göstermektedir ki, emek verimini yükseltmek ve daha fazla maddi nimet sağlamak için insanlar, sürekli olarak, varolan emek araç ve gereçlerini iyileştirmeye ve yeni daha verimlilerini yaratmaya çalışırlar. Teknolojik ilerleme ve üretici güçlerdeki değişmeler, üretim ilişkilerindeki değişiklikleri gerekli kılar. Ancak, üretim ilişkilerinin daha az hareketli ve daha tutucu bir karakter taşıması nedeniyle, bunlar, üretici güçlerden daha yavaş bir hızla ge-

1 Marks ve Engels, **Alman İdeolojisi**, Moskova, Progress Publishers, 1964, s. 59

2 Engels, **Anti-Dühring**, Moskova, Yabancı Diller Yayınevi, 1962, s. 365

lişirler. Üretim ilişkileri, yavaş yavaş, üretici güçlerin gerisinde kalmaya başlar. Sonuçta, bunlar, üretici güçlerin gelişimini engeller ve bu güçleri köstekleklerler.

Üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki çelişki durumu, sürekli ayakta kalamaz. Bu çatışma, çağdışı üretim ilişkilerinin yerini, üretici güçlerin gelişimine özgürlük tanıyan yeni ilişkilerin alması için, çağdışı üretim ilişkilerini parçalayan sosyal devrimin maddi temelini oluşturur. üretimin nesnel gelişim zorunluluğu, insanları, başka, daha ilerici üretim ilişkilerine ve sonuç olarak da, yeni ve daha ilerici bir üretim biçimine geçmeye zorlar.

Üretici güçlerin her gelişim düzeyi, kendisine uygun olan üretim ilişkilerini gerektirir. Onların nesnel diyalektiği işte böyledir. Marks'ın formüle ettiği, üretim ilişkilerinin üretici güçlerin karakterine uygunluğu yasasının özü burada yatar.

Şimdi, bu diyalektiğin kendisini, insan toplumunun tarihinin akışı içinde nasıl ortaya koyduğunu görelim.

BÖLÜM II

TARİHTE BİLİNEN ÜRETİM BİÇİMLERİ NELERDİR?

İnsanlık tarihi, birbirini izleyen beş üretim biçimi görmüştür: ilkel komünal, köleci, feodal, kapitalist ve sosyalist (komünist).

İlkel komünal üretim biçimi, tarihsel bakımdan en geri ve ilk, insan örgütlenme biçimidir. Yaklaşık bir milyon yıl önce insanın ortaya çıkışıyla doğdu ve yeryüzünde, M.Ö. 40.-50. Yüzyıla kadar hüküm sürdü. Bu dönem boyunca insan, sopa ve taş gibi, doğanın oluşturduğu nesneleri kullandı ve, ilkel üretim gereçlerini kendisinin yaptığı bir aşamaya ulaştı. Sonraları insan daha iyi gereçler yapmayı öğrendi ve ateşin yararlı özelliklerini keşfetti. Üretici güçle-

rin aşırı ölçüde düşük düzeyi, işbirliği ve karşılıklı yardımlaşma ilişkileri olan mütekabil üretim ilişkilerini belirliyordu. Bunlar, üretim araçlarının sosyal mülkiyeti ve ürünlerin eşit ölçüde üleşimi (yani, emeğin niteliğinden ve niceliğinden bağımsız) üzerinde temelleniyordu. Başka türlüsü de olamazdı, çünkü bu günlerde insanlar, tamamiyle ilkel gereçlere sahiptiler ve doğanın güçlerine ancak toplu bir şekilde karşı durabilirlerdi.

Ürettikleri şeyler, ancak yaşamaya yetiyordu. Birey, saklayacak ya da gelecek için tasarruf edecek hiçbirşeye sahip değildi. Özel mülkiyetin, sınıfların ve sömürünün yokluğunu bu açıklamaktadır.

Bununla birlikte, yavaş yavaş üretici güçler büyüdü. İnsanlar üretim deneyimi kazandıkça, emek üretkenliği ve verimi arttı. Bu, yalnızca doğal değil, aynı zamanda sosyal işbölümüne de yol hazırladı. Böyle işbölümünün ilk önceki biçimi, hayvan yetiştiriciliğinin tahıl yetiştiriciliğinden ayrılmasıydı. Daha sonraları zanaat da bağımsız bir üretim alanı halinde gelişti.

Üretici güçlerin gelişimi, kabilesel komünün aileler halinde çözülüşüyle sonuçlandı. Özel mülkiyet biçimlendi. Her ayrı aile, üretim araçları sahibi haline geldi. İnsan, yaşamı için gerekenden daha fazlasını üretmeyi öğrendi Sömürü, yani, toplumun bazı üyelerinin diğerleri zararına zenginleşmesi olanağı doğdu, ilkel eşitliğin yerini eşitsizlik aldı. İlk uzlaşmaz sınıflar, köle sahipleri ve köleler ortaya çıktı. Böylelikle, üretici güçlerin gelişimi, ilkel komünal üretim biçiminin yerini köleci sistemin almasına yol açtı.

Köleci üretim biçimi, insan toplumu tarihindeki bir sonraki aşamaydı. Bu aşamada, ilkel komünal sistemden kaynaklanan üretici güçler daha da gelişti. İşbölümü süreci devam etti. Kentler ortaya çıktı ve ticaret gelişti.

Şekillenen üretim ilişkileri, köleci sistemde üretici güçlerin ulaştığı aşamaya uygun düşüyordu. Bu ilişkiler, köle sahiplerinin hem üretim araçları, hem köleler ve hem de onların ürettiği ürünler üzerindeki özel mülkiyetiyle karakterize ediliyordu. Kölelere gelince, onlara ancak açlıktan öl-

meyecek, yaşamalarına yetecek kadar şey verilirdi.

Demek ki, köleci toplumda hakimiyet ve tahakküm ilişkileri şekillendi. Bunlar, hiçbir haktan yararlanamayan köle kitlelerinin ekonomik sömürülüşü ilişkileridir.

Köleci üretim ilişkileri, belirli bir zaman için üretici güçlerin gelişimini hızlandırdı. Ancak bunlar, yavaş yavaş, üretici güçlerin gelişimini engellemeye başladılar. Üretim, üretim aletlerinin sürekli iyileştirilmesini ve emek üretkenliğinin büyümesini gerektiriyordu. Kölelere gelince, onların böyle bir ilerlemeden hiçbir çıkarları yoktu.

Artan üretici güçler ile köleci üretim ilişkileri arasındaki çelişki, zamanla giderek daha keskin bir hale geldi. Bu durum, kölelerin ayaklanmalarını doğuruyordu. Sonuçta, sınıfsal çelişkilerin aşırı ölçüde keskinleşmesi, köleci toplumun ekonomik ve politik temellerini parçaladı. Bunun yıkıntıları üzerinde yeni bir toplum, feodal toplum doğdu.

Köleci toplumun yerini alan feodal üretim biçimi, üretici güçlerin daha da gelişimiyle karakterize edilmişti. İnsanlar, su ve rüzgâr enerjisini kullanmayı öğrendiler. El zanaatları hızla gelişti. İlk mekanik aletler ortaya çıktı, ticaret genişledi, kentler büyümeye devam etti ve tarım gelişti.

Yeni feodal üretim ilişkileri, üretici güçleri daha da geliştirmeyi mümkün kılıyordu. Bu ilişkiler, feodal beyin toprak ve öteki üretim araçları üzerindeki mülkiyeti ve serfler, yani onun için çalışan köylüler, üzerindeki yarı-mülkiyeti üzerinde temelleniyordu. Feodal bey, serfi kendisi için çalışmaya zorlayabilir; köylüyü alır ya da satabilir, fakat onu öldüremezdi.

Köleci sistemdeki gibi, feodal toplumdaki üretim ilişkileri de, baskı ve tahakküm, bir avuç feodal beyin serfleri sömürmesi ilişkileriydi.

Ancak bu ilişkiler, köleci toplumdakilere kıyasla, daha ilerici bir karakter taşıyordu, çünkü bunlar serfler açısından belirli çalışma müşevvikleri yarattılar. Köylüler küçük toprak arazileri, davar, takım vb. gibi bazı üretim araçlarına sahiptiler. Serf, feodal beye karşı ödevini yerine getir-

dikten (rantını ödedikten) sonra, kendisi için çalışmak zamanı bulur. Bu, onu, emek gereçlerini ve emek becerilerini iyileştirmekle ve emek üretkenliğini yükseltmekle ilgili bir duruma getirir.

Zaman geçtikçe, feodal toplumun üretici güçleri gelişmeye devam etti. Bireysel zanaatkâr atelyesinin yerini imalathane aldı. Aynı çatı altında büyük sayıda işçiyi toplayarak, imalathane, iş bölümünü ilerletti ve bunun üretkenliğini şiddetli bir şekilde yükseltti. İmalathane, feodal sistem çerçevesinde, yeni ve daha ilerici, kapitalist üretim biçimini belirledi. Ancak, feodal üretim ilişkileri, üretici güçlerin daha da gelişmesini kısıtlıyordu. Feodalizmde serfler toprağa bağlıydı. Bu durum, emeğin, güçlenen sanayiye akışını engelliyordu. Üretici güçlerin gelişmine bir engel haline gelmiş olan feodal üretim ilişkilerinin yerini daha ilerici üretim ilişkilerinin alması için acil bir zorunluluk doğdu. Burjuvazi denilen yeni bir sınıfın başını çektiği burjuva devrimlerin başarıya ulaşmasıyla bu zorunluluk gerçekleştirildi.

Kapitalist üretim biçimi, insanlık tarihinde daha ileri bir aşamayı simgeliyordu. Bunun üretici güçleri, büyük ölçekli makineli üretim üzerinde temellenir. Zanaatkârın atelyesinin yerini büyük fabrikalar, tesisler aldı. Marks ve Engels, kapitalizmin üretici güçlerini şöyle karakterize etmişlerdir.

«Doğa güçlerinin insanın denetimine girmesi, makineler, kimyanın sanayi ve tarıma uygulanması, buharlı gemi, demiryolları, elektrikli telgraf, bütün kıtaların ekime açılması, nehirlere kanallar kurulması, halkın topraktan kopması...»[1]

Üretici güçlerin bu hızlı büyümesi, rastlantısal bir karakter taşımıyordu. Üretim araçlarının özel kapitalist mülkiyetinin üzerinde temellenene yeni, kapitalist üretim ilişkileri tarafından koşutlanır. Kapitalizmde işçiler yasal bakımdan özgürdürler; yani, üretim araçlarının sahibi, kapitalist, onları kendisi için çalışmaya zorlayamaz. Bununla birlikte, onları (işçileri) üretim araçlarından yoksun ede-

1 **Marks ve Engels, Seçme Eserler, C. 1, s. 113.**

rek, yaşamak için işgüçlerini kapitaliste satmak ve sömürü konusu olmak zorunda bırakır.

Kapitalist üretim ilişkileri üretimin gelişmesi için yeni bir müşevvik, yani kapitalist kârı yaratmıştır. Kaptalistin üretim olanaklarını genişletmesine, donatım ve tekniklerini iyileştirmesine yolaçan kâr için bir iticidir bu. Üretici güçlerin gelişmesini hızlandırır. Sonuçta, üretici güçler, kapitalist üretim ilişkilerine cevap veremezler [yani, onun sınırlarını aşarlar]. Kapitalist sistemin temel uzlaşmazlığı, yani, (yüzmilyonlarca kişinin katıldığı) üretimin sosyal karakteri ile bunun sonuçlarının özel kapitalist mülkiyet biçimi (milyonların emeğinin meyvalarını, bir avuç, üretim araçları sahibi toplar) arasındaki çelişki kendisini açık bir şekilde ortaya koyar.

Kapitalist üretim biçiminin çelişkileri, kapitalizmin son aşamasında, yani, serbest rekabetin yerini dev tekellerin egemenliğinin aldığı emperyalizm döneminde son derece keskinleşir.

Tekelci birlikler, yalnızca bir ülke çerçevesinde değil, aynı zamanda onun sınırları ötesinde de milyonlarca kişinin emeğini biraraya getirirler. Devlet makinesiyle birleşirler ve bu, devlet-tekel kapitalizminin doğmasına yol açar. Üretim, giderek daha da sosyal bir hale gelir. Ancak, Kapitalizm, üretici güçleri büyük ölçüde genişleterek, kendi çöküşünün maddi önkoşullarını [da] yaratır. Güçlenen üretici güçler, kapitalist üretim ilişkilerinin dar çerçevesinin dışına taşarlar. Bu; kendisini, ekonomik buhranlarda, işsizlikte ve savaşlarda ortaya koyan ve ancak, utkan bir sosyalist devrimle çözümlenebilecek olan çelişkilerin keskinleşmesine yol açar. Böyle bir devrim, çağdışı kalmış kapitalist üretim ilişkilerini bir yana atar ve bunların yerine daha ilerici, üretim araçlarının kamusal mülkiyeti üzerinde temellenen sosyalist ilişkileri koyar.

Kapitalist üretim biçiminin yerine sosyalist üretim [biçimini] koymak, bütün bir tarihsel dönemi gerektirir. Bu [dönem], kapitalizmden sosyalizme geçiş dönemi olarak bilinir.

BÖLÜM III

KAPİTALİZMDEN SOSYALİZME GEÇİŞ DÖNEMİ: TARİHSEL BİR ZORUNLULUK

Devrimin sonucunda kapitalizmin yerini sosyalizmin alması, yasallandırılmış bir süreçtir. Toplumun tarihsel gelişimi rotasının bütünü bakımından bu süreç kaçınılmazdır. Yaşamın kendisinin kanıtladığı ve sosyalizm yoluna geçmiş olan birçok ülkenin deneyiminin doğruladığı, temel Marksist-Leninist ilkelerden biridir bu.

Kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminin gerekliliği, burjuva devrimden temelden farklı olan sosyalist devrimin niteliğinden doğar. Yukarıda söylenildiği gibi, burjuva devrim, kapitalist üretim biçimi doğduktan ve geliştikten sonra, feodal sistemin çerçevesi içinde ortaya çıkar. Sosyalist devrim ise, sosyalist üretim ilişkileri doğmadan önce olur, çünkü böyle ilişkiler kapitalist sistemin çerçevesi içinde oluşamaz. Lenin şöyle yazıyordu:

«Sosyalist devrim ile burjuva devrim arasındaki fark, ikinci durumda, hazır bir kapitalist ilişkiler biçiminin varolmasıdır; Sovyet iktidarı -proletarya iktidarı- ise, böylesine hazır ilişkileri miras almaz.»[1]

Kapitalizmin ekonomik temeli, daha önceki tarihsel gelişim döneminde yaratılmıştır; burjuva devrim, politik iktidarın ele geçirilmesiyle tamamlanır. Bu yüzden de, burjuva devrimin amacı, çağdışı feodal üretim ilişkilerinin ortadan kaldırılmasından ibarettir. Buna karşılık, sosyalist devrim, politik iktidarın ele alınmasıyla birlikte başlar. Utkan proletarya, politik iktidar mekanizmasını, ekonominin sosyalist ilkeler üzerinde yeniden kurulması ve kapitalizmden kalmış unsurların ortadan kaldırılması için kullanır.

Sosyalist üretim biçiminin, kapitalist sistem çerçevesi içinde ortaya çıkması ve gelişmesi niçin mümkün değildir? Bunun çeşitli nedenleri vardır. Bunları ayrıntılı bir şekilde inceleyebiliriz.

1 Lenin **Toplu Eserler**, C. 27, s. 90

Birinci neden; Kapitalist üretim ilişkilerinin şekillenmesi için, işçinin üretim araçlarından yalıtlanması, yani, işçinin, yaşayabilmek için kapitaliste satmak zorunda kaldığı iş-gücünden başka hiçbir şeye sahip olmayan bir proleter haline getirilmesi gerekir.

Buna karşılık, sosyalist üretim biçiminin zorunlu bir koşulu, dolayısız üreticilerin -işçilerin- üretim araçlarıyla birliğidir [birarada bulunmasıdır]. Doğal olarak, böyle bir birlik, kapitalist toplumun çerçevesi içinde yer alamaz.

Kapitalist üretim biçiminin kurulmasıyla ve pekişmesiyle birlikte, bireysel kullanım (yarar) için tasarlanan emek araçlarının yerini, bir kişiler kollektifi (grubu) tarafından çalıştırılan araçlar alır. Gelişmiş kapitalizmde üretim araçlarının karakteri, bu araçların bireysel (tek) bir işçi tarafından işletilmesini dıştalar. Kapitalizmde, bir bütün olarak işçi sınıfı, kendi emeğiyle işler duruma getirdiği üretim araçlarının efendisi haline gelemez. En iyi halde bile, işçi az çok dayanılabilir bir yaşama yetecek kadar kazanmayı hesaplar. Ama yaşamın kendisinin de gösterdiği gibi, kapitalist toplumda her zaman bu bile sağlanamaz. İşçi sınıfının, kendi emeğiyle yaratmış olduğu üretim araçlarını alacak kadar para bulamayacağı apakçıktır. Bir tek çıkış yolu vardır: bunları burjuvaziden zorla almak. İşçi sınıfı bakımından adaleti sağlamanın biricik yolu budur.

İkinci neden. Yukarıda gösterilmiş olduğu gibi, tarihsel gelişim seyrinde köleci toplumun yerini yavaş yavaş feodal toplum, bunun yerini de kapitalist toplum almıştır. Bu süreç içinde eski (çağdışı) ve yeni (serpilip gelişen) üretim biçimleri, uzun bir dönem birarada varoldular. Bu mümkündü, çünkü bu sistemlerin ortak bir temeli vardı: üretim araçları üzerindeki özel mülkiyet. Başka bir deyişle, köleci feodal ve kapitalist mülkiyet, esas olarak, aynı tür mülkiyettir. Bu yüzden de, örneğin, feodal beyler ya da kapitalistler sınıfı, kendi ekonomik konumunu pekiştirmeye çabaladığı ve toplumun bütünü üzerine, kendi egemenliğini sağlayacak koşulları dayattığı zaman, yani, özel mülkiyetin mütekabil [yani, kendi egemenliğine denk düşen] biçimini

güçlendirdiği zaman, özel mülkiyetin diğer biçimlerini ortadan kaldırmak zorunlu değildi.

Buna karşılık, sosyalist mülkiyet, tüm özel mülkiyet biçimlerinin dolaysız olumsuzlanmasıdır. Bu nedenle, sosyalist mülkiyet, kapitalizmin çerçevesi içinde ortaya çıkamaz.

Üçüncü neden. Sosyalist üretim ilişkileri, üretim araçlarının ulusal (kamusal) mülkiyeti üzerinde temellenir. Kapitalizmde ise, mülkiyetin, özel karakterini ortadan kaldırmayacak çizgiler boyunca geliştiği belirtilmelidir. Ayrı üretim araçlarının kapitalist devletin mülkiyeti haline gelmesi bile, onların özel karakterini değiştirmez. Kapitalist mülkiyet böylelikle kamu mülkiyeti haline gelmez, çünkü kapitalist devlet gerçekte «bütünsel bir kapitalist», kapitalist sınıfın işlerinin yönetimi için bir tür komitedir.

Dördüncü neden. Kapitalist mülkiyet, feodal sistemin çerçevesi içinde ortaya çıkabilir ve feodal mülkiyetle yanyana yaşayabilirdi, çünkü her iki mülkiyet biçimini de karakterize eden şey, insanın insan tarafından sömürülmesidir. Feodalizmden kapitalizme geçiş sırasında yalnızca sömürünün biçimi değişir, fakat sömürünün kendisi ortadan kalkmaz.

Sosyalist mülkiyete gelince, onun niteliği dahi insanın insan tarafından sömürülmesinin her türünü yasadışı kılar. Bu yüzden, kamusal mülkiyetin ortaya çıkması, düşman, uzlaşmaz sınıflara bölünmüş olan toplumun temelini çökertir. Söylemeye gerek yoktur ki, kapitalist toplumun çerçevesi içinde böyle bir devrim olanaksızdır.

Beşinci neden. Bütün sosyalizm-öncesi üretim biçimleri, üretici güçlerin kendiliğinden gelişiminin sonucuydular. Kamusal mülkiyet üzerinde temellenen sosyalist üretim biçimi ise, gelişmedeki kendiliğindenliği ve anarşiyi dıştalar. O ancak, işçi sınıfının ve tüm öteki çalışan insanların amaçlı çabaları sonucunda ortaya çıkabilir ve gelişebilir. Yalnızca sosyalist devlet böylesine eylemleri planlayabilir, örgütleyebilir ve yönlendirebilir. Sömürüden arınmış insanlar arasındaki dostluk ve işbirliği ile karakterize edilen

üretim ilişkilerini yoğuran ve hızlandıran bir dizi önlemi bu devlet yürürlüğe koyar.

Yukarıdaki [bilgiden] hareket edilerek, sosyalist üretim biçiminin kapitalist sistemin çerçevesi içinde ortaya çıkamayacağı vargısına ulaşılabilir. O ancak, kapitalist üretim ilişkilerinin ortadan kaldırılmasının sonucunda doğar, gelişir ve güç kazanır.

Bununla birlikte, emekçi halk, sosyalist bir toplumu bir gecede kuramaz. Lenin, onların niçin bunu yapamayacaklarını açıklamıştır. Şöyle yazıyordu:

«Bu amaca bir hamlede ulaşılamaz. Üretimin yeniden örgütlenmesi güç bir konu olduğu, yaşamın her alanındaki köklü değişiklikler zamana gereksinim duyduğu ve, küçükburjuva ve burjuva bir şekilde davranma alışkanlığının muazzam gücü ancak uzun ve ısrarlı bir mücadeleyle ortadan kaldırılabileceği için, bu, hayli uzun bir 'kapitalizmden sosyalizme geçiş' dönemini gerektirir.»[1]

Demek ki, kapitalizmden sosyalizme geçiş, politik iktidarın emekçi halk tarafından ele alınmasıyla başlayan ve sosyalizmin kurulmasıyla sona eren bütün bir tarihsel aşamayı oluşturur.

Demek ki, kapitalizmden sosyalizme geçiş, politik iktidarın emekçi halk tarafından ele alınmasıyla başlayan ve sosyalizmin kurulmasıyla sona eren bütün bir tarihsel aşamayı oluşturur.

Bu, geçiş dönemidir. Bunun özü; ücretli emeğin sömürülmesiyle kazanılmış olan üretim araçlarının her tür özel mülkiyetinin ortadan kaldırılması ve bu araçların kamu mülkiyeti haline getirilmesi, sömürücü sınıfların ve insanın insan tarafından sömürülmesinin her türünün yokedilmesi, köylülerin ve zanaatkârların küçük-ölçekli meta üretiminin yavaş yavaş sosyalist çizgiler boyunca -gönüllü bir şekilde kurulan- üretici kooperatifleri haline, dönüştürülmesi, ulusal ekonominin tüm alanlarında teknolojik ilerlemeyi sağlayan büyük-ölçekli makineli üretim biçiminde sosyalizmin maddi ve teknik temellerinin kurulma-

1 Lenin, **Toplu Eserler**, C. 29, s. 388

sı, bir kültür devriminin uygulanması ve küçük-burjuva kesimlerin yeni, sosyalist ideoloji ruhunda yeniden eğitilmesidir.

Sosyalist yeniden-kuruculuk yoluna ilk kez geçen SSCB'de, geçiş dönemi 1917 Oktobr'ında başladı ve 1930'ların ortalarına dek sürdü. SSCB'nin 1936 Anayasası, sosyalizmin utkusuna meşru bir güç sağladı. Diğer sosyalist ülkelerde, kapitalizmden sosyalizme geçiş dönemi daha kısa oldu. Bunun nedeni, dünya sosyalist sisteminin ortaya çıkması ve gelişmesiydi.

BÖLÜM IV

GEÇİŞ DÖNEMİNİN GENEL YASALARI VE ÖZGÜL ÖZELLİKLERİ

Sosyal bilimciler, kapitalizmden sosyalizme geçiş dönemini yöneten genel yasalardan söz ettikleri zaman, sosyalizmin yoluna geçmiş olan bir ülkede yer alması zorunlu olan temel devrimci değişikliklerin yürütülmesini ifade ederler. Marksist-Leninist teoriye göre, kapitalizmden sosyalizme geçişin genel yasaları şöyledir. Sosyalist kuruculuğun pratiği bu yasaları doğrulamıştır.

Bir : işçi sınıfının, işçi sınıfının öncüsünü oluşturan Marksist-Leninist Parti'nin toplumdaki yönetici rolünün yerine getirilmesi; şu ya da bu biçimde proletarya devriminin yapılması (uygulanması) ve proletarya diktatoryasının kurulması.

İki : işçi sınıfının köylü kitlesiyle ve öteki emekçi halk kesimleriyle bir bağlaşma kurması.

Üç : kapitalist mülkiyetin ortadan kaldırılması ve temel üretim araçları üzerinde kamu mülkiyetinin kurulması.

Dört : gönüllü olarak kooperatif çiftliklerinin örgütlenmesi yoluyla, sosyalist çizgiler üzerinde, tarımın yavaş yavaş dönüşümü.

Beş : sosyalizm ve komünizmi kurmak ve emekçi hal-

kın yaşam standartlarını sürekli iyileştirmek amacıyla, ekonominin planlı gelişimi.

Altı : ideoloji ve kültür alanında sosyalist devrimin uygulanması.

Yedi : ulusal baskının ortadan kaldırılması ve halklar arasında eşitliğin ve kardeşçe dostluğun kurulması.

Sekiz : iç ve dış düşmanların saldırılarına karşı devrimin kazanımlarının savunulması.

Dokuz : belirli bir ülkenin işçi sınıfının diğer ülkelerin işçi sınıfıyla dayanışması, yani proletarya enternasyonalizmi.

Kapitalizmden sosyalizme geçişi yöneten genel yasaların varlığı, bu yasaların, kendilerini, bütün ülkelerde mutlak olarak aynı şekilde ortaya koyacakları anlamına gelmez. Sosyalist gelişme yoluna geçen belirli bir ülkenin tarihsel gelişiminin özgül özelliklerine, onun ekonomisinin özgül özelliklerine, ülke içindeki sınıfsal güçler dengesine, uluslararası duruma ve başka faktörlere bağlı olarak, bu genel yasalar kendilerini ülkeden ülkeye değişebilen somut biçimler içinde ortaya koyarlar. Başka bir deyişle, genel yasalar, farklı ülkelerin sosyalizme geçişteki tarihsel ve ulusal özgürlüklerini dıştalamaz. Lenin'in yazdığı gibi, «bütün uluslar sosyalizme varacaklardır bu kaçınılmazdır, ama tümü de tamamiyle aynı şekilde davranmayacaklardır; her birisi, demokrasinin bir biçimine, proletarya diktatoryasının bir çeşidine ve sosyal yaşamın farklı yanlarındaki sosyalist dönüşümlerin değişik hızına kendilerinden birşeyler katacaklardır.»[1]

Dünya komünist hareketinin deneyimi göstermiştir ki, somut koşullara bağlı olarak, devrim, silahlı bir ayaklanmadan parlamenter çoğunluğun kazanılmasına ve bu temel üzerinde sosyalist dönüşümleri uygulayabilecek bir hükümet kurulmasına kadar değişen, farklı şekillerde yer alabilir. Bununla birlikte, sosyalist devrimin bütün biçimleri, bir ortak özelliğe sahiptir: kapitalist sınıfın politik iktidar-

1 Lenin, **Toplu Eserler**, C. 23, s. 69-70

dan yoksun edilmesi ve şu ya da bu biçimde proletarya diktatoryasının kurulması.

Temel üretim araçlarının sosyalizasyonu (toplumsallaştırılması) da farklı şekillerde olabilir. Örneğin, üretim araçlarının sosyalist millileştirilmesi, biçim (tazminatsız ya da kısmî tazminatlı), sıra ve uygulanış hızı bakımından ülkeden ülkeye değişebilir. Aşağıda, bunu daha ayrıntılı bir şekilde tartışacağız.

Bir sözcükle, her ülkenin sosyalizme geçişinin özgül özellikleri, «neyin yapılması gerektiğini değil, «yapılması gerekenin nasıl yapılacağı»nı belirler.

Belirli bir ülkede sosyalist devrimin yürütülme şekli (yolu), bu ülkedeki somut koşullara bağlıdır. Bu yüzden, SSCB kurulduktan sonra sosyalist kuruculuk yoluna geçen ülkelerde sosyalist devrim, Rusya'nınkinden farklı olan bir tarihsel durumda yer aldı ve bundan ötürü de özgül özelliklere sahipti. Sovyetler Birliği, sosyalist dönüşümleri uygulayan ilk ülkeydi, sosyalizm meşalesini o tutuşturdu. Ve bunu, uzun bir dönem süren düşman kuşatması altında yaptı. Kapitalist dünya; emekçi halkın, kapitalist sistemin temellerini çökerten yeni bir toplum kuruculuğuna giriştiği büyük bir ülkenin ortaya çıkmasına göz yumamazdı. Sonuç; hem dış hem de iç karşı-devrimcilerin, ne pahasına olursa olsun Sovyet devletini yıkmak için sayısız çabalara girişmeleri oldu. Bu nedenle, SSCB'de sosyalist toplumun kurulması, emekçi halk ile eski dünyanın can çekişen güçleri arasındaki son derece keskin bir mücadeleyle atbaşı gitti.

Diğer sosyalist ülkelerde ise devrimler, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, kapitalist sistemin gücü ciddi şekilde çökertildikten sonra yer aldı. Savaş boyunca, uluslararası emperyalizmin başlıca vurucu güçlerini -Nazi Almanyası ve Militarist Japonya- bozguna uğratmada asıl yükü Sovyetler Birliği omuzladı. Dünya emperyalizminin zayıflaması ve SSCB'nin uluslararası saygınlığının ve gücünün büyümesi sayesinde, bir dizi Avrupa ve Asya ülkesinde sosyalist dönüşümlerin uygulanması açısından elverişli koşullar ya-

ratıldı. Bu ülkeler halklarımn Sovyet Ordusu tarafından nazi boyunduruğundan kurtarılması, emekçi halkın politik iktidarı ele almasını daha da kolaylaştırdı. Bu yüzden, bu ülkelerdeki sosyalist dönüşümler, sosyalizme geçişin genel yasalarıyla yönetilmekle birlikte, kendi özgül özellikleri ne sahiptiler.

Tek tek ülkelerdeki sosyalist kuruculuğu karakterize eden genel yasaları ve özgül özellikleri ele alırken, günümüzdeki revizyonistler ve doğmatikler, iki aşırılığa kaçıyorlar.

Bunlardan birincisi, revizyonist «ulusal sosyalizm» teorisinde yankısını buluyor. Bu teoriye göre, sosyalist bir devrimde belirleyici rol oynayan genel yasalar değil, özgül ulusal özelliklerdir. Bu yüzden, bu teorinin taraftarları, her ülkenin, kendi özgül ulusal özelliklerince belirlenen bir yolla sosyalizme gideceğini iddia ediyorlar. «Ulusal sosyalizm», SSCB'nin ve öteki sosyalist ülkelerin sosyalist kuruculukta kazandığı büyük deneyime karşı kuşku yaratmayı tasarlayan milliyetçi bir teoridir.

Bu esas sorundaki öteki aşırılık, belirli doğmatiklerce öne sürülen görüşlerde somutlaşıyor. Devrimci lafları bir kılıf olarak kullanarak, bunlar, farklı ülkelerde, sosyalist devrimin herhangi bir özgül özelliğinin varlığı olanağını yadsımaktadırlar. Devrimci dönüşümlerin, bir ve aynı biçimde ve aynı yöntemler kullanılarak, değişmez kalıplara uygun olarak yürütülmesi ve sosyalizmin kurulması gerektiğine inanıyorlar. Böylesi doğmatik görüşler, kitlelerin devrimci enerjisini ve insiyatifini felce uğratmak eğilimindedirler. Doğmatikler, devrimci partileri, farklı ülkelerdeki çok çeşitli tarihsel ve ulusal koşulları reddeden, tartışma götürmez sloganların esnafı örgütler haline getirmeye bakmışlardır.

Marksizm-Leninizm, sosyalist devrimin genel yasalarının iç ve dış durum dikkate alınarak, yaratıcı bir şekilde uygulanmasını ister. Ancak genel yasaların ve özgül özelliklerin doğru bir biçimde kaynaştırılması, sosyalist devrimin ve sosyalist dönüşümlerin başarıyla uygulanmasını sağlayabilir.

Lenin; şu ya da bu ülkedeki özgül koşulları yadsımak çabalarına karşı uyarıda bulunmuş ve sosyalist kuruculuğun sorunlarını katı ve değişmez yasalara göre çözmek çabalarını yermişti. Şöyle yazıyordu:

«Görev; komünizmin genel ve temel ilkelerini, her ülkede farklı olan, sınıflar ve partiler arasındaki özgül ilişkilere, komünizme doğru nesnel gelişimdeki özgül özelliklere uygulamayı öğrenmektir...»[1]

Lenin, sosyalizme geçişin genel yasalarını yadsımayı da eşit ölçüde tehlikeli bir hata olarak kabul ediyordu. Yarım yüzyıldan fazla bir zaman önce, 1917 Oktobr'ında Rusya'da yeralan sosyalist devrimin ana özelliklerinden bazılarının «yerel, ya da özgün bir biçimde ulusal, ya da yalnızca Rusya [açısından] değil, uluslararası bir önem» taşıdığını belirtmişti.[2]

Genel yasaların kendilerini ifade edecekleri yolları (şekilleri) daha iyi anlamak için, bunları daha ayrıntılı olarak incelemek gerekir.

BÖLÜM V

GEÇİŞ DÖNEMİNDE PROLETARYA DİKTATORYASININ ROLÜ

Marksist-Leninist doktrine göre, her devrimin temel sorunu, politik iktidar sorunudur. Hatta toplumda ekonomik egemenliği kazanmış bir sınıf bile, devlet iktidarını elde etmedikçe, konumlarından tam olarak yararlanamaz. Yalnızca iktidarın ele geçirilmesidir ki, bu sınıfı, politik egemenliğe sahip bir sınıf haline getirir. Devlet iktidarı, onu, üretim araçlarının efendisi yapar ve onun, kendi çıkarlarını ilerleten bir ekonomik politika izlemesini mümkün kılar. İktidarın ele geçirilmesi, emekçi halk için herşeyden daha

1 Lenin, **Toplu Eserler**, C. 31, s. 89
2 Lenin, **age**, C. 31, s. 21

önemlidir çünkü onlar üretim araçlarına sahip değildirler. Emekçi halk ancak kendi diktatoryasmı kurduktan sonra, toplumun liderliğini ele geçirdikten sonra temel üretim araçlarının efendisi olabilecek bir konuma gelir.

Marks, kapitalizmden sosyalizme geçiş sırasında, proletarya diktatoryası biçiminde emekçi halk iktidarı kurulmasının olanağını açımlamıştır. Şöyle yazıyordu:

«Kapitalist ve komünist toplum arasında birinin diğerine devrimci dönüşümü dönemi yatar. Buna uygun düşen de; devletin, proletaryanın devrimci diktatoryasmdan başka birşey olamayacağı politik bir geçiş dönemidir.»[1]

Lenin, bu sözlerin doğruluğunu kanıtlamıştır; sosyalist ülkelerin deneyimi ve pratikleri bunu açık bir şekilde doğruluyor.

Proletarya diktatoryası, temelden yeni bir iktidar biçimidir. İnsan toplumunun tarihi göstermektedir ki, sosyalizm-öncesi tüm sosyo-ekonomik formasyonlarda (yapılarda) devlet iktidarı, mülk sahibi azınlığın çıkarlarının savunulması için bir araç olarak, sömürülen çoğunluğun bastırılması için bir araç olarak hizmet ederdi ve etmeye devam ediyor. Başka bir deyişle, insanlığın gelişiminde uzun bir dönem sosyalizm-öncesi sosyo-ekonomik formasyonlarda devlet, bir sınıfın bir diğeri üzerindeki egemenliğini koruma makinesi olmuştur.

Tüm önceki devlet iktidarı biçimlerinden farklı olarak proletarya diktatoryası, emekçi halkın, yani nüfusun çoğunluğunun yaşamsal çıkarlarını dile getirir. Bu iktidar biçiminin yüce ilkesi, işçi sınıfının köylülükle ve toplumun öteki emekçi kesimleriyle bağlaşmasıdır. Bu nedenle, sosyalist devlet, nüfusun pek küçük bir azınlığını oluşturan sömürücülerin bastırılması için bir araçtır. Bununla birlikte, tüm önceki devlet tiplerinden farklı olarak proletarya diktatoryasınm özü, zor [kullanmakta] değil, emekçi halkın yeni toplum kuruculuğundaki kılavuzluğunu gerçekles-

1 Marks ve Engels, **Seçme Eserler**, Moskova, Progress Publishers 1970, C. 3, s. 26

tirmekte yatar. Bu nedenle proletarya diktatoryası, ekonomi alanında özellikle önemli bir rol oynar ve sosyalist devrimin özel karakterini bu belirler. Önceki tüm devrimler, eses olarak, yıkıcı bir işlevi yerine getirdiler; yani onların amacı, çağdışı politik düzeni ortadan kaldırmaktı. Sosyalist bir devrimin ana görevi ise, eski düzeni tasfiye etmenin yanısıra, kuruculuk çalışmasının yürütülmesidir; çünkü sosyalist devrim, sosyalist bir temelin yokluğu içinde başlar. Bu devrimin görevi, bu temeli yaratmaktır.

Öteki emekçi halk [kesimleriyle] bağlaşık olarak işçi sınıfının bütün ekonomik ve örgütsel faaliyeti, sosyalist devletin kılavuzluğu altında yürür. Devlet, yeni üretim ilişkilerini geliştirmek için, yalnızca politik iktidarı yürütmekle kalmaz, aynı zamanda, ekonomi içinde tuttuğu anahtar konumların avantajlarından da yararlanır.

Temel üretim araçlarının sahibi olarak proleter devlet, etkin bir ekonomik güç olarak sosyalist kuruculuğa katılır. Hiçbir burjuva devlet böyle bir ekonomik gücü kullanmamıştır ve de kullanamaz, çünkü, belirleyici üretim araçlarına burjuva devlet değil, tek tek kapitalistler sahiptir.

SSCB'de proletarya diktatoryasının devlet biçimini Sovyetler (konseyler) oluşturur. Lenin, Sovyetleri, yeni bir tip devlet olarak, yeni, daha yüksek bir demokrasi türü olarak, emekçi halkın kendisi tarafından devletin idare edilme araçları olarak tanımlıyordu.

Sovyetler, geniş emekçi halk kitleleri yararına işlev gören, dünyadaki ilk devlet iktidarı biçimi haline gelmiştir. Tarihte ilk kez olarak, demokrasi, emekçi halkın çıkarlarına hizmet ediyordu ve zengin azınlığın demokrasisi olmaktan çıkmıştı. Lenin, sosyalist devrimin dünya çapında gelişmesiyle birlikte, farklı proleter devlet biçimlerinin ortaya çıkabileceğine inanıyordu. Şöyle yazıyordu:

«Kapitalizmden komünizme geçiş, muazzam politik biçim çeşitliliği ve bolluğu göstermek zorundadır; ama özü daima aynı kalacaktır: **proletarya diktatoryası**»[1]

1 Lenin, **Toplu Eserler**, C. 25, s. 413

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan bir dizi sosyalist ülkede proletarya diktatoryası, halk demokrasisi biçiminde kuruldu. Halk demokrasisi devletleri, bazı bakımlardan Sovyetler Cumhuriyeti'nden farklıdır, fakat bu ayrımlar temel bir karakter taşımazlar, toplumun politik örgütlenmesinin bazı yanlarıyla ilgilidir. Bir devlet biçimi olarak halk demokrasisi, Bulgaristan, Macaristan, Alman Demokratik Cumhuriyeti, Polonya, Romanya ve Çekoslovakya dahil, bazı Avrupa sosyalist ülkelerinin karakteristiğidir.

Proletarya diktatoryası; emekçi halkın, kapitalist sömürü ve ulusal baskı dünyasını yıkmak, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda dönüşümler yapmak için kullandığı bir araçtır.

BÖLÜM VI

EKONOMİNİN ANAHTAR SEKTÖRLERİNİN YÖNETİMİNİN ELE ALINMASI

Sosyalist bir devrim sonucunda iktidara gelmiş olan emekçi halk, millileştirme yoluyla, yani, belirleyici üretim araçlarının mülk sahibi sınıflardan alınması ve halka devredilmesi yoluyla bu araçlarının sahipleri haline gelirler.

Deneyim göstermiştir ki, emekçi halk politik iktidarı aldıktan hemen sonra, ekonominin anahtar sektörlerinin millileştirilmesi gerekir. Aşağıdaki durumlardan dolayı bu zorunludur.

Birincisi, kapitalizm koşullarında bile, üretim araçları bireysel fabrikaların, tesislerin ve hatta bütün sanayilerin çerçevesi dışına taşmış ve sosyal bir karakter kazanmıştır. Onları ulus çapında yönetmeyi bu zorunlu kılmaktadır.

Bununla birlikte, bütün üretim araçlarının böyle bir düzeye ulaşmamış olduğuna da işaret etmek gerekir. Bunların büyük bir kısmına, köylüler, zanaatkârlar ve esnaflar

gibi küçük-ölçekli meta üreticileri sahiptir. Böyle üretim araçları millileştirilemez ve ulusal mülkiyet haline getirilemez.

İkincisi, büyük kapitalistleri politik iktidardan yoksun etmek hiç de görevin bütünü değildir; bu, yalnızca, onları ekonomik iktidardan yoksun etmek için gereklidir. Böylelikle, millileştirme, tekelci egemenliğin ekonomik temelini çökertir, zira ekonomideki anahtar sektörler tekellerin elindeydi.

Üçüncüsü, proletarya diktatoryasının -sosyalist devrim sonucunda kurulan bu iktidarın- ekonomik temelini atmakta, millileştirme zorunlu bir adımdır.

Sosyalist kuruculuk pratiği, millileştirmenin mümkün biçim ve yöntemlerinin şunlar olduğunu göstermiştir.

(1) zoralımı, yani, sömürücü sınıflardan tüm üretim araçlarının tazminatsız alınması;

(2) millileştirilmiş mülkiyetin maliyetini sahiplerine ödeyerek, üretim araçlarının satın alınması;

(3) üretim araçları üzerindeki kapitalist mülkiyetin, yavaş yavaş, devlet kapitalizminin çeşitli biçimleri yoluyla, sosyalist mülkiyet haline dönüştürülmesi.

Açıktır ki, şu ya da bu yöntemin uygulanmasını, sosyalist devrimin içinde yer aldığı somut tarihsel koşullar, yani, belirli bir ülkedeki üretici güçlerin gelişim düzeyi, ülke içindeki ve uluslararası arenadaki sınıfsal güçler dengesi belirler. Millileştirmenin koşulları, yöntemleri ve hızı farklı ülkelerde farklı olabilmesine karşın, onun içeriği daima aynıdır, yani, kapitalist mülkiyetin ortadan kaldırılması ve sosyalist mülkiyetin kurulması.

Örneğin, Sovyet Rusya, kapitalist ekonominin büyük sanayi işletmeleri, bankalar, temel ulaşım araçları ve dış ticaret gibi kısımlarını tazminatsız olarak, derhal millileştirdi. Sovyet hükümetinin özel bir kararnamesiyle, başlangıçta, fonlar, temettüleri ve millileştirilmiş işletmelerin hisseleri biçiminde belirli kapitalist kategorilere faiz ödenmesi kaydının getirildiğine de işaret etmek gerekir. Ancak, Sovyet iktidarının uzun zaman ayakta kalamayacağına

inanan kapitalistler, halk hükümetine karşı etkin bir karşı-devrim yoluna girdiler. Doğal olarak bu, proletarya diktatoryasının hızlı ve etkin bir karşılık vermesini gerektirdi. Bu nedenle, kısa bir tarihsel dönem çerçevesinde, özel mülkiyetin zoralımı yoluyla temel üretim araçları millileştirildi.

Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi'nin ilk günlerinde emekçi halkın devleti, büyük sanayi işletmelerinin idaresini ele aldı. 1917 Aralık'ında, bankalar ulusal mülkiyet haline getirildi. Böylelikle onlar, bir tekelci egemenlik aleti olmaktan, kamusal hesaplama ve denetim makinesi, işçi ve köylü hükümetinin önemli bir aleti durumuna getirildiler.

1918 başlarında, demiryolları, haberleşme araçları, ticaret filosu ve ülke-içi deniz taşımacılığı, sosyalist devletin mülkiyeti haline getirildi. Dış ticaret üzerinde devlet tekelinin kurulması, olağanüstü önem taşıyordu. Özel bireylerin yabancı firmalarla ticari işlemleri yasaklandı. Tüm dış ticaret, devlet tarafından yürütülüyordu.

Kapitalist mülkiyetin millileştirilmesi, azami önem taşıyan bir önlemdi, çünkü bu, kapitalizmin temel çelişkisini, üretimin sosyal karakteri ile onun sonuçlarının özel kapitalist mülkiyeti arasındaki çelişkiyi ortadan kaldırdı.

1940'ların ikinci yarısında, Avrupa sosyalist ülkelerindeki durum ise farklı bir biçimdeydi. Nazi işgalciler sürüldükten sonra, emekçi kitleler, kendi ülkelerinin politik yaşamında etkin bir hale geldiler. Burjuvazi, devrimci hükümetlerin aldığı önlemleri göz göre göre baltalayacak bir konumda değildi. Önceleri, bu ülkeler, Nazi Almanya, İtalya ve Japonya vatandaşlarına ve uyruklarına ve bu devletlerle işbirliği yapan kişilere ait olan sanayileri ve şirketlerin mülkiyetini (tazminatsız olarak) millileştirdiler. Anti-Hitler koalisyona dahil ülkelere ait olan mülkiyet, tazminatlı olarak millileştirildi. Özel mülkiyetteki ulusal bankaların bir kısmının devletçe ele alınmasından sonra, aynı zamanda, özel işletmelerin faaliyetlerini sınırlandırıcı önlemler de alındı. Zamanla, orta ve küçük boyutlu işletmeler (bazıları kısmen tazminatlı olarak) sosyalleştirildi.

Asya'nın sosyalist ülkelerinde temel üretim araçlarının millileştirilmesi, onların özgül özellikleriyle karakterize ediliyordu. Örneğin, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'nde pratik olarak bütün sanayi, eskiden, Japonlara aitti ve bu yüzden de tazminatsız olarak millileştirildi. Moğolistan'da, halk iktidarı ele aldığı zaman hemen hiçbir sanayi yoktu. Baştan başlamak zorundaydı. Öteki Asya ülkeleri, ekonominin anahtar kesimlerinin sosyalizasyonunu, SSCB ve Avrupa sosyalist ülkelerindekinden farklı bir hızla ve yöntemler yardımıyla başardılar. Bu farkın ana nedeni, eski sömürgeler ve yarı sömürgelerde ulusal burjuvazinin işgal ettiği özgül konumdu. Ulusal burjuvazinin çoğunluğu devrimin ilk aşamasını, ulusal kurtuluş aşamasını destekliyordu.

Böylelikle, Çin Halk Cumhuriyeti (1950'lerin sonuna kadar) ve Vietnam Demokratik Cumhuriyeti, aşağıdaki modele uygun olarak ülkede sosyalizasyonu yürüttüler: (a) komprador burjuvaziye ve yabancı tekellere ait olan işletmelerin tazminatsız olarak millileştirilmesi (Cenevre Sözleşmeleri altında Vietnam, Fransız tekelci sermayesine ait olan işletmelerin bazılarını satın aldı); (b) ulusal burjuvaziye ait olan sanayi işletmelerinin çoğunun, eski sahiplerine tazminat verilerek sosyalizasyonu.

Sosyalist yönelimli gelişmekte olan ülkeler, her ne kadar daha uzun bir zaman aldıysa da, aynı yöntemleri kullanarak anahtar endüstrilerin millileştirilmesini başardılar. Örneğin Cezayir'de, millileştirme süreci, 1966-68 döneminde vuku buldu. Cezayir hükümeti, madencilik sanayilerinden sonra, petrol ve doğal gaz satan şirketleri, bankaları, sigorta şirketlerini ve öteki sanayi sektörlerinin büyük işletmelerini millileştirdi ve ülkenin dış ticaretinin idaresini ele aldı. 1971'de, tüm yabancı petrol şirketlerinin hisselerinin yüzde 51'i ve tüm doğal gaz alanları ve petrol hatları millileştirildi. Böylelikle, yabancıların ayrıcalıkları ortadan kaldırıldı.

Kongo Halk Cumhuriyeti, ilk millileştirme yasasını 1965'de yürürlüğe soktu. 1971'de, devlet sektörü, ülkedeki işletmelerin yarısının denetimini elinde tutuyordu. Liman-

lar, demiryolları, ülke-içi deniz taşımacılığı, toprak, mineral zenginliği, şeker, çimento ve elektrik üretimi buna dahildi. 1973'de, Kongo Halk Cumhuriyeti hükümeti Shell, Texaco, Mobil Oil ve diğer Batılı petrol şirketlerine ait olan mülklerin millileştirildiğini ilân etti.

1969 devriminden sonra Somali, ülkenin bankalarını, petrol satan şirketleri, elektrik enerji istasyonlarını ve başka bazı büyük sanayi işletmelerini millileştirdi. 1973'de hükümet, dış ticareti denetim altına aldı.

Temel üretim araçlarının kamusal mülkiyeti, emekçi halk devletinin, ulusal ekonominin en önemli sektörlerinde idareyi ele almasını mümkün kılar. Bu nedenle, millileştirme anından itibaren devlet, belirleyici bir ekonomik rol oynamaya başlar. Eli altındaki politik kaldıraçlara ek olarak, devlet, ekonomik kaldıraçlar üzerinde de denetim kurar. İki kaldıracı [politik ve ekonomik kaldıraçları] da, her tür sömürü ve baskı biçimlerinden arınmış yeni toplumun kurulmasını hızlandırmak için kullanmaya başlar.

Tek tek işletmelerin ve hatta bütün ulusal ekonomi sektörlerinin millileştirilmesinin, kapitalist sistemin çerçevesi içinde yürütülebileceğine işaret edilmelidir. Ama bunun sosyalizmle ortak hiçbir yanı yoktur, zira millileştirilmiş üretim araçları kamu mülkiyeti haline gelmez, «bütünsel» kapitalistin yani burjuva devletin elinde kalır ve, kapitalist sınıfın yararına kullanılır. Bu üretim araçları, emekçi halkı sömürme araçları olarak hizmet eder.

Millileştirme, üretimin sosyalleştirilmesinin ilk meşru (legal) önkoşuludur; sosyalizme geçiş için zorunlu bir koşuldur. Tüm üretim hizmetleri, emekçi halkın maddi nimetlerin ulus çapında üretim ve dağılımı üzerinde denetimini sağlayan yeni üretim ilişkileri yaratıldığı zaman kamu mülkiyeti haline gelirler. Lenin, üretimin sosyalleştirilmesinin bu özgül özelliği hakkında şöyle yazıyordu:

«Sosyalleştirme ile yalın zoralımı arasındaki fark, zoralımının yalnızca 'karar' çıkararak, hesaplamak ve uygun şekilde üleştirmek yeteneği olmaksızın yürütülebileceği,

oysa sosyalleştirmenin bu yetenek olmaksızın gerçekleştirilemeyeceğidir.»[1]

Belirli tarihsel koşullar altında proletarya diktatoryası, sosyalist sosyalleştirme için devlet kapitalizmini kullanabilir. Devlet kapitalizmi, sanayi ve ticarette işlev gören kapitalist işletmelerin, şu ya da bu biçimde, emekçi halk devleti tarafından denetlenmesi anlamına gelir. Devlet kapitalizminin biçimleri şunlardır:

(1) kapitalistlere kiralanan devlet mülkiyetindeki işletmeler;

(2) ayrıcalıkların, yani, geçici olarak kullanılmak üzere doğal servetlerin, işletmelerin, vb. yabancı kapitalistlere devredilmesi;

(3) ürünlerinin bir kısmını, bir kontratla bağlanmış koşullarla devlete satan kapitalist işletmeler;

(4) düzenli olarak devletin siparişlerini yerine getiren ve devletin sağladığı hammadeleri kullanan kapitalist işletmeler;

(5) devlet-özel karma işletmeler. Bunlar devlet tarafından idare edilmekle birlikte, eski sahipleri yatırılmış sermaye üzerinden, belirli bir dönemde belirli bir faiz alırlar.

Devlet kapitalizminin kullanılmasının yanısıra, üretimin sosyalist sosyalleştirilmesi, kapitalist mülkiyetin bir zaman daha ayakta kalması anlamına gelir; bu yavaş yavaş ve tutarlı bir şekilde sosyalist mülkiyet haline getirilir. Lenin, proletaryanın, iktidarın ele geçirilmesinde kapitalistlere karşı alacağı konumları açık bir şekilde ifade etmiştir. Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi'nden önce şunları yazıyordu:

«Bireysel kapitalistler, hatta kapitalistlerin çoğu sözkonusu ise, proletarya, onlardan 'herşeyi' almak amacını taşımıyor. Tam tersine, onlara -işçilerin denetimi altında- yararlı ve şerefli görevler vermeyi amaçlıyor.»[2]

Geçiş dönemiyle ilgili Marksist-Leninist doktrini çarpıtmaya çabalayan kapitalizm savunucuları, güya, Marksizm

1 Lenin, **Toplu Eserler**, C. 27, s. 334

2 Lenin, age, C. 24, s. 429.

Leninizm'in üretim araçları sahipleri açısından zor kullanmayı hedeflediğinin ve mümkün bütün uzlaşma biçimlerini gözardı ettiğinin apaçık olduğunu göstermeye uğraşıyorlar.

Ancak, Marks, belirli tarihsel durumlarda, işçi sınıfı açısından, politik iktidarı ele aldıktan sonra, burjuvaziyi satın alınanın ve böylelikle, sosyalizmin barışçı utkusunu sağlamanın ve kapitalist sınıfın sosyalist dönüşümlere karşı direncini felce uğratmanın daha etkin ve kârlı olduğunun kanıtlanabildiğini yazmıştı.

Daha sonraki yıllarda bu öneriyi geliştirirken Lenin, Sosyalizme geçişi hızlandırmak ve sosyal üretimin çözülmesinden sakınmak için, kapitalistleri, barışçı ve uygar bir şekilde, yeni iktidarı tanımaya ve tazminat karşılığında sosyalizm tarafına geçmeye isteklendirecek olan, kapitalistlere "iyi bir ücret ödemenin örgütlenebileceği vargısına ulaşmıştı."[1]

Yukarıdakilere ek olarak, devlet kapitalizmi, kapitalistlerin teknik bilgisini ve idari deneyimini sosyalizmin yararına kullanmayı, büyük-ölçekli üretimi kolaylaştırmayı mümkün kılar. Devlet kapitalizmi, emekçi halkın, ekonominin yönetiminde gerekli bilgi ve beceriyi kazanmasını mümkün kılar, küçük-burjuva unsurlara karşı mücadeleyi kolaylaştırır ve, maddi nimetlerin üretimi ve dağılımı üzerinde kamu denetimi kurulması olanağını sağlar.

Emekçi halkın politik iktidarı kazanmasından altı ay sonra Lenin, şöyle yazıyordu:

«Cumhuriyetimizde aşağı yukarı altı aylık bir zamanda devlet kapitalizmi kurulmuşsa, bu büyük bir başarı ve, bir yıl içinde sosyalizmin daimi sağlam bir dayanak kazanacağının ve ülkemizde yıkılmaz bir hale geleceğinin sağlam bir güvencesi olacaktır.»[2]

Bu nedenle, Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi'nden hemen sonra Sovyet devleti, bir grup kapitalistin, üretimi örgütlemekte Sovyet hükûmetiyle işbirliği yapmak isteğini

1 age, c. 27, s. 334-335

2 Bkz. Lenin, **Toplu Eserler, C. 27**, s. 345

memnunlukla karşılamıştı. Lenin'in görüşüne göre, kapitalistlerle böylesine bir işbirliği, işçi sınıfına, kapitalist idarecilerden, mühendislerden, sanayi yöneticilerinden ve teknik uzmanlardan büyük ölçekli sanayinin nasıl yürüdüğünü öğrenmek olanağını sunuyordu.

Kapitalist bir devletteki devlet kapitalizminin, emekçi halkın, iktidarı elinde tuttuğu bir devletteki devlet kapitalizmiyle karıştırılmaması önemlidir. İlk durumda [kapitalist bir devlet durumunda] devlet, devlet kapitalizmini, kapitalist sınıfın yararına kullanır; ikinci [sosyalist ya da emekçi-halk devletinde] durumda devlet, bunu, sosyalist toplumu kuracak şekilde, geniş emekçi halk kitleleri yararına kullanır.

O halde, temel üretim araçlarının millileştirilmesi, sosyalizme geçişi yöneten yaşamsal bir yasadır. 1917 Oktobr Devrimi'nden sonra sosyalist sosyalleştirmenin başlıca zorluğunun, daha önceden rastlanmamış olan yeni bir sistem, sosyal üretimin yönetim sistemini yaratmak gereği olduğuna işaret etmek gerekir. İktidara gelen emekçi halk, üretimin örgütlenmesi ve yönetilmesinde ne bilgi, ne de gerekli beceriye sahipti. Bundan ötürü sanayinin millileştirilmesine doğrudan girişmeden önce Sovyet Cumhuriyeti, bir dizi önemli hazırlayıcı önlemler aldı. İlk hazırlayıcı önlem, özel işletmelerde, ürünlerin üretimi ve dağılımı üzerinde **işçi denetimi** kurmak oldu. İşçi denetiminin, Rusya'da, daha Oktobr Sosyalist Devrimi'nin utkusundan önce bile, ortaya çıkmış olduğu ve geniş ölçüde uygulandığı belirtilmelidir. Fakat başlangıçta, fabrika komiteleri; işçilerin, kendi iktidar mücadelelerinde, kapitalistlere ait olan işletmelerin faaliyetleri üzerinde denetim kurmak için kullandığı bir araçtı. İşçiler, politik iktidarı kazandığında ise, fabrika komiteleri, sanayinin millileştirilmesi için bir hazırlama aracı haline geldiler.

1917 Kasımı'nın sonunda Lenin'in hazırladığı İşçi Denetimi Yönetmeliği Taslağı temelinde Sovyet hükûmeti, tüm büyük kapitalist işletmelerde işçi denetiminin uygu-

lanması üzerine bir kararname yayınladı. İşçi denetimi organları olarak fabrika komitelerine geniş iktidar verildi. Fabrika komiteleri, işletmelerin tüm çalışma alanlarına etkin bir şekilde karışıyordu. Girişimciler, işçi denetim organlarının tüm kararlarını yürürlüğe koymak zorundaydılar.

İşçi denetimi, şiddetli bir sınıf mücadelesi koşullarında gerçekleşiyordu. Kapitalistler, bile bile, işçi denetiminin işlev görmesini baltalıyorlardı. Kıt olan malları saklayacak ve gizlice dağıtacaklardı; hammadde kıtlığı bahanesiyle çatışmaları kışkırttılar ve hatta fabrikaları kapattılar.

İşçi denetimi sistemi, emekçi halkın insiyatifini ve yaratıcı faaliyetini esinlendiriyordu. Onların, sosyal üretimin yönetilmesinde, eğitilmesine yardım etti. İşçi komiteleri, sahipleri tarafından kapatılmış ya da terkedilmiş işletmelerde üretime başladı ve donatımın yağma edilmesini ve tahrip edilmesini engellediler. Fabrika ve tesislere hammadde ve yakıt sağlanmasını örgütlediler.

İşçi denetim ajansları, görevlerini başarıyla yürüttüler. İşçi denetimi, emekçi halkın endüstriyel yönetim becerisini pratik yolla kazandığı bir okul durumuna geldi. İşçi denetiminin sert bir sosyalist önlem olmadığı, fakat sosyalist kuruculuğu hazırlama bakımından önemli bir adım olduğu da hatırda tutulmalıdır. Sovyet devletinin, özel mülkiyetteki işletmelerde işçi denetiminin örgütlenmesinde kazandığı deneyim, sonradan, diğer sosyalist ülkeler tarafından da kullanıldı.

Sosyalist yönelimli gelişmekte olan ülkeler de, işçi denetiminin uygulanmasındaki Sovyet deneyimini kullanmışlardır. Örneğin, Cezayir'de, yönetim dahil üretimin tüm alanlarında etkin bir rol oynayan işçi meclisleri denilen kurullar vardır. Fabrika işçileri ve büro hizmetlerinin gerçekleştirdiği halk denetimi, yağmacılara, aylaklara ve idarenin keyfi yönetimine karşı devlet mülkiyetini korumayı hedeflemektedir.

BÖLÜM VII

DEVRİMCİ TARIMSAL DÖNÜŞÜMLER

Temel üretim araçlarının millileştirilmesi, esas olarak, sanayideki kapitalist mülkiyetle ilgilidir. Fakat bu tür mülkiyete ek olarak, pratik bakımdan her kapitalist ülkede toprak ağalarının sahip olduğu büyük toprak mülkiyeti (estate) de vardır ve bu mülkiyet biçimiyle bağlı olan da, feodal ve yarı-feodal sömürü biçimleridir. Genel olarak bu toprak mülkiyeti, tarımsal reformlarla ortadan kaldırılır. Bu reformlar, işçi sınıfı ile emekçi köylülük arasındaki bağlaşıklığı pekiştirir; kapitalistlerin ve toprak ağalarının iktidarının alaşağı edilmesi ve sosyalizm kuruculuğuna geçilmesi için onların birleşmesine yardım eder. Bu amaçla toprak ağalarının ve büyük kapitalistlerin topraktaki mülkiyeti ortadan kaldırılır ve toprak köylülere devredilir. Aynı zamanda da feodal toprak ayrıcalığı biçimleri yok edilir.

Tarımsal reformlar, büyük burjuvazi ile toprak ağaları arasındaki bağlaşmanın ekonomik temelini ortadan kaldırır. Böyle reformlar, büyük burjuvaziye bir darbe vurur, çünkü tekellerin toprak mülkiyeti yok edilir ve fazla toprak, onlardan alınır. Örneğin SSCB'de, büyük kapitalistler tarımsal reformlar sonucunda yaklaşık yirmi milyon hektar toprak yitirdiler. 50 milyon hektardan çok fazla toprak, kırsal orta burjuvaziden (yani kulaklardan ya da zengin köylülerden) zorla alındı ve yoksul köylülere devredildi.

Tarımsal reformların uygulanışı sırasında, köylülerin çoğu politik mücadelede yer aldılar; reformlar, sosyalist kuruculuğun görevlerini başarmak açısından köylülerin devrimci potansiyelini kullanma olanakları yaratır. Reformlar, ayrıca, sosyalist sanayi ile tarım, kent ile kır arasında yeni ekonomik ilişkiler kurma yolunu da açar. Bu ilişkiler de, sosyalizme yönelik hareketi kolaylaştırır.

Tarımsal reformlar, genellikle, «Toprak, onu işleyenlere» sloganı altında yürütülür. Bununla birlikte, bu sloganın gerçekleştirilme biçimi, yani halk hükümetinin izle-

diği güncel tarımsal politika, birçok duruma bağlıdır. Sözkonusu ülkedeki kırsal alanda üretici güçlerin gelişim düzeyi, bunların gelenekleri, köylülüğün ekonomik konumu, özlemleri ve psikolojisi bunlar arasındadır.

Genel olarak iki tür tarımsal reform mümkündür: (a) toprağın tamamiyle millileştirilmesi (bazen kısmi tazminatla); bu durumda, bütün halk -devlet- toprağın sahibidir ve köylüler onu serbestlik esası üzerinde kullanırlar; (b) kısmi millileştirme (toprak dağılımı); bu durumda, devlet, işlenen toprağın yalnız bir kısmına sahiptir, toprağın çoğu, onun sahibi haline gelen köylülere verilir.

Sosyalist dönüşümleri çabuk bir şekilde yürütmek için, Lenin'in tekrar tekrar işaret ettiği gibi, en etkin önlem toprağın tümünün millileştirilmesidir. Ancak, özel mülkiyet geleneğinin güçlü olduğu ülkelerde bu önlem, köylülerin desteğini kazanmayacaktır. Bu nedenle, buralarda yalnızca kısmi millileştirme gerçekleştirilir, toprağın özel mülkiyeti köylülerde kalmaya devam eder.

Şuna da işaret edilmelidir ki, hem millileştirme hem de toprak dağılımı, tarımda sosyalist dönüşümlerin uygulanması mücadelesindeki önemli acil adımlardır. Bu adımlar olmadan, sosyalizme geçiş düşünülemez.

SSCB'de ve Moğolistan Halk Cumhuriyeti'nde, köylüler, istikrarlı bir özel toprak mülkiyeti geleneğine sahip değillerdi ve toprağın tamamı millileştirildi. Bu toprağın büyük bir kısmı, sürekli, karşılıksız kullanılmak üzere köylülere devredildi.

Sosyalist gelişme yoluna geçen başka ülkelerde toprak sorunu, bir ölçüde farklı bir şekilde çözümlendi. Bu ülkelerde yalnızca büyük toprak mülkiyeti ve kullanılmayan topraklar millileştirildi. İşlenen toprağın çoğunluğu ise köylülere devredildi ve onların özel mülkiyeti haline geldi.

Aşağıdaki sayılar, sosyalist ülkelerde gerçekleştirilen tarımsal dönüşümlerin alanı hakkında bir fikir vermektedir. SSCB'de toprağın millileştirilmesini takiben, köylüler, serbestçe kullanmak için 150 milyon hektar ek toprak aldılar. Bulgaristan'daki tarımsal reform, köylülere 140.000

hektarlık ek bir alan devretti. Macaristan'da, üç milyon hektardan fazla toprak millileştirildi, bu toprağın çoğu köylülere verildi. Alman Demokratik Cumhuriyeti'nde genellikle toprak sahiplerine ait olan iki milyon hektardan fazla toprak, topraksız köylülere, küçük toprak sahiplerine ve çiftlik işçilerine devredildi. Polonya'da altı milyon hektardan fazla toprak, Romanya'da bir milyon hektardan fazla toprak ve Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'nde de bir milyon hektardan fazla toprak köylülere verildi.

Sosyalist yönelimli gelişmekte olan ülkeler de, köklü tarımsal reformlar yürütüyorlar. Örneğin, 1970'de Cezayir köylüleri, esas olarak yabancı kapitalistlerden alınan (elkoyulan) üç milyon hektardan fazla toprak almışlardır. Bunu izleyen adım, Cezayir burjuvazisinin toprak mülkiyetini (varidatını) sınırlandırmaktı. Yerli toprak sahiplerinin toprak mülkiyetleri azaltıldı ve bunlara tazminat verildi. Millileştirilen ve köylülere devredilen toprak üzerinde üretici kooperatifleri örgütlendi. Cezayir'deki tarımsal dönüşümler hâlâ sürüyor.

Proletarya diktatoryası devletinin kentte ve kırsal alanda aldığı devrimci önlemler, toplumun ekonomik ilişkiler sisteminde köklü değişiklikler oluşturmuştur. Sosyalist üretim ilişkileri doğmuştur. Tekelci kapitalizm ve feodalizmin kalıntıları yok edilmiştir. Burjuvazinin sömürme olanakları önemli ölçüde kısıtlanmıştır. Kişisel (ücretli-olmayan) emek üzerinde temellenen bireysel köylü çiftçiliği güç kazanmıştır. Bütün bu önlemlerin sonucunda, kapitalizmden sosyalizme geçiş ekonomisi şekillenmektedir. Bu [ekonomi]; farklı sosyo-ekonomik yapıların, yani, mütekabil sınıflarla birlikte farklı sosyal ekonomi biçimlerinin yanyana varolmasıyla karakterize edilir.

BÖLÜM VIII

GEÇİŞ DÖNEMİNDE SOSYO-EKONOMİK YAPILAR VE SINIFLAR

Kapitalizmden sosyalizme geçiş dönemindeki bir ülkenin ekonomisi, hem kapitalizmin hem de sosyalizmin unsurlarının bir bileşimi (kombinasyonu) ile karakterize edilir. Bu nedenle de bu ülke, bir dizi ekonomi biçimlerine ve sınıflara sahiptir.

Tarihsel deneyim göstermektedir ki, kapitalizmden sosyalizme geçen (geçmekte olan) her ülke, en azından üç esas sosyal ekonomi türüne ya da sosyo-ekonomik yapıya, yani, sosyalist kapitalist ve küçük ölçekli meta üretimine sahiptir.

Sosyalist yapı, tüm millileştirilmiş endüstriyel ve tarımsal işletmeleri, ulaştırmayı, bankaları, ticaret ve kooperatif işletmelerini kapsar. Millileştirmenin ve kooperatiflerin örgütlenmesi sonucunda şekillenen kamu mülkiyeti -devlet ve kooperatif- üzerinde temellenir. Ulusal ekonominin sosyalist sektörünü oluşturur. Bu yapı, insanın insan tarafından sömürülmesini dıştalar.

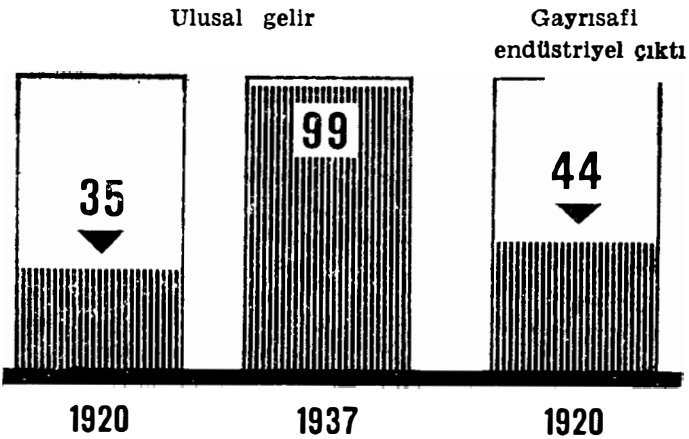
Devrimin başlangıç aşamasında, ulusal çıktıda sosyalist sosyo-ekonomik yapının (ya da sosyalist üretimin) payı, ülkeden ülkeye değişir. Ortak karakteristik özelliği şudur ki, bu geçiş döneminin başlangıç aşamasında ulusal üretimde yönlendirici bir rol oynar. Sosyalist üretimin, daha yüksek bir örgütsel düzey ve daha ilerici üretim ilişkileriyle karakterize edilen bir ekonomi tipi olmasından dolayı bu böyledir. Büyük işletmeleri kaynaştırır ve ulusal ekonomideki tüm anahtar konumları ele geçirir. Bunun yanısıra, devletin çok yönlü desteğinden de yararlanır.

1920 ile 1937 arasında SSCB'de ulusal ekonomi içinde sosyalist üretimin payının büyümesi, Çizelge 1'de gösterilmiştir (yüzde olarak).

Kapitalist yapı, üretim araçlarının özel mülkiyeti ve ücretli emeğin sömürülmesi üzerinde temellenir. Başlıca olarak, sanayi ve ticaretteki ulusal ve yabancı girişimcile-

rin sahip oldukları işletmeleri ve büyük çiftlikleri kapsamına alır.

Küçük ölçekli meta yapısı, bireysel köylü çiftliklerinden, zanaatkâr atelyelerinden ve ücretli (kiralık) emek kullanmayan diğer küçük üreticilerin dükkânlarından ibarettir. Genellikle, köylü ve zanaatkâr kitlesi, gönüllülük ilkeleri üzerinde, kooperatiflerde örgütlenmeden önce, küçük ölçekli meta üretimi, ulusal çıktının hayli büyük bir kısmını bulur.

Çizelge I. 1920-37'de SSCB ulusal ekonomisinde sosyalist üretimin payı.

Bu yapı, sosyalist ve kapitalist yapılar arasında ara bir konum işgal eder. Üretim araçlarının özel mülkiyeti üzerinde temellenen küçük ölçekli meta üretimi, kapitalist üretime benzer. Aynı zamanda da, küçük meta üretimi, insanın insan tarafından sömürüsü olmadan, üretim araçları sahiplerinin kişisel emeği temelinde yürütülmekle ondan (kapitalist üretimden) ayrılır. Bu; onu sosyalist üretime yaklaştırır ve küçük ölçekli meta üretiminin sosyalist üretim haline yavaş yavaş dönüşmesi yolunu açar.

Bu üç ekonomi sektörüne ek olarak, devlet kapitalist ve patriyarkal (ataerkil) yapılar da var olabilir.

Devlet kapitalizmi, çeşitli biçimlerle karakterize edilir. Başlıca olarak, devletle kontratlar [bağlama] temelinde, (yabancı kapitalistler dahil) kapitalistlerce yönetilen işletmeler ve, devletin ve özel kişilerin sahip olduğu işletmeler tarafından temsil edilir. Ekonomik kuruculukta ulusal ve yabancı sermayenin kullamlması, devletin kendi başına geliştiremediği ekonomi sektörlerinin ilerlemesine, ülkenin üretici güçlerinin genişlemesine ve sonuç olarak, ülkenin ekonomik bağımsızlığının güçlenmesine yardım eder. Po-

litik iktidar emekçi halkın elindeyken devlet kapitalizmi, emekçiler için ciddi bir tehlike oluşturmaz, çünkü onun faaliyeti ve gelişimi devlet tarafından sıkıca denetlenir.

Bazı sosyalist ülkelerde devlet kapitalizmi, diğerlerinde bulunmayan belirli özellikler taşımıştır. Bundan dolayı, Rusya'daki devlet kapitalizmi, yabancı imtiyazları, ticaret, sanayi, nakliyat ve maliyede karma hisseli şirketler gibi biçimler almıştı. Ayrıca bu, devlet mülkiyetindeki işletmelerin özel kişilere kiralanması biçimini de aldı. Sovyet hükûmeti ile yabancı kapitalistler arasındaki ilişkiler Sovyet devletinin egemenliğinin tanınması, sanayinin, toprağın, ulaştırmamn millileştirilmesi ve dış ticaret üzerindeki devlet tekeli temelinde kurulmuştu. Onlar [yabancı kapi-

talistler], çalışma ve sosyal güvenlikle ilgili Sovyet yasalarına ve Sovyet tarife ve gümrük politikasına uymaya da söz vermişlerdi. Bununla birlikte, Rusya'da, devlet kapitalizmi önemli ölçüde gelişmedi, çünkü Sovyet iktidarını zorla yıkmaya ve eski düzeni yeniden kurmaya bakan kapitalistler, sosyalist devletle ekonomik ilişkiler içine girmeye istekli değillerdi.

Devlet kapitalizminin varolduğu tek ülke SSCB değildi. Başka sosyalist ülkelerde de işlev gördü; buralarda da, ekonominin çok-yapılı karakteri, kapitalist sistemin tipik özelliği olan küçük-burjuva unsurların üstesinden gelmek gereği yüzünden doğdu. Ancak halk demokratik devriminin özgül özellikleri, devlet kapitalizminin bu ülkeler ile SSCB'deki işlevi arasında esaslı farklar ortaya çıkardı. Sovyetler Birliği'nin onlara verdiği çok yönlü ve çıkar gözetmeyen yardım, onların, kendi ekonomilerini yabancı sermayeye gerek duymadan dönüştürmeye girişmelerini mümkün kıldı. Bu nedenle, Sovyet deneyiminden farklı olarak, bazı sosyalist ülkelerde devlet kapitalizmi, ulusal özel sermaye ile sözleşmeler (uzlaşmalar) üzerinde temelleniyordu.

Devlet kapitalizmi, Çin Halk Cumhuriyeti ve Vietnam Demokratik Cumhuriyeti gibi bazı sosyalist ülkelerde, bir ölçüde, daha geniş olarak gelişti. Bu ülkeler, devlet kapitalizminin şu biçimlerini uyguladılar: özel girişimcilerin çıkardığı ürünlerin, devletçe sabitleştirilmiş fiyatlarla, devlet tarafından alınması; özel girişimcilerin, devletin donattığı hammadde ve yarı-mamul ürünler dışında ürünler imal etmesi ve bu ürünlerin devlet örgütlerine satılması; devletin yönlendirici rol oynadığı devlet-özel karma işletmelerin örgütlenmesi. Bu son biçime, Alman Demokratik Cumhuriyeti'nde de rastlanıyordu.

Devlet-özel karma işletmeleri, devlet kapitalizminin en yüksek biçimini oluşturur. Karma bir işletmeye devletin katılması, onun, kapitalist üretim alanı üzerinde dolaysız bir etki yapmasını ve işletmeyi denetim altında tutmasını mümkün kılar. Üstelik, devlet, onu temelden değiştirecek

bir konumda ve bundan dolayı da, kapitalist üretim ilişkilerini bütünüyle tasfiye edecek bir konumdadır.

Çeşitli sosyalist ülkelerde varolan devlet-özel karma işletmelerin, SSCB'de işlev görmüş olanlardan farklı olduğuna da işaret etmek gerekir. Bu ülkelerde devlet-özel karma işletmelerinin ortaya çıkışı, kapitalist ekonominin yavaş yavaş dönüşümündeki bir aşamayı belirledi. Sovyetler Birliği'nde ise, bu işletmeler, ülkedeki Sovyet ihraç mallarının alınması ve bunların yurt dışında satılması için yabancı sermaye çekmek amacıyla, ve savaşın yıktığı ekonominin canlandırılması için gereken donatımın ülkeye ithal edilmesi için kurulan hisseli şirketlerdi.

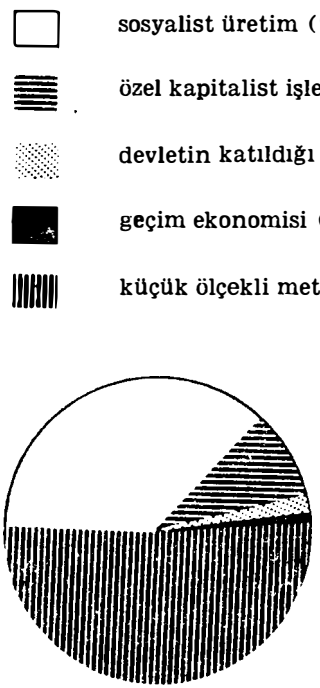
Avrupa sosyalist ülkelerinin çoğunda devlet kapitalizmi, halk demokratik devriminin başlangıç döneminde (1949'a kadar)*, ekonomilerde demokratik değişiklikler uygulanmakta olduğu sıralarda, çeşitli biçimlerde ortaya çıktı. Bu biçimler, devletin, özel işletmelerin faaliyetlerini düzenlemesini ve denetlemesini mümkün kıldı. Bununla birlikte, devrimin başlangıç aşamasında, ulusal burjuvazi, sosyo-ekonomik dönüşümlere ciddi bir direniş gösterdi. Sonradan, sosyalist aşamada, burjuvazi, baltalama eylemlerine ve yeni sisteme karşı mücadeleye başvurdu. Sonuç olarak, sanayinin millileştirilmesini hızlandırmak zorunlu oldu; bunun sonucunda, devlet kapitalizmi ortadan kalktı.

Devlet kapitalizminin tüm bu biçimlerine, sosyalist yönelimli gelişmekte olan ülkelerde de rastlanır.

Yukarıda, bazı sosyalist ülkelerde patriyarkal (ataerkil) yapının (ya da geçim ekonomisinin) de var olabileceğini söyledik. Bu; bütün üretimini tükettiği için, pratik olarak, pazarla hiçbir bağlantısı olmayan küçük bireysel çiftlikleri içerir.

Gerçekten, geçim ekonomisi, küçük ölçekli meta üretimine benzer. Bunların her ikisi de küçük boyutlu çıktıyla, üretim araçlarındaki özel mülkiyetle, ücretli emeğin sömürülmesinin yokluğuyla ve, küçük ölçekli çiftliklerin ürünlerinin, esas olarak, üreticinin ve ailesinin kişisel tüketimine yönelmiş olduğu olgusuyla karakterize edilir.

Bir ülkenin ekonomisindeki sosyo-ekonomik yapıların sayısı değişebilir ve bunların her birinin payı, gelişmenin somut tarihsel ve ulusal karakteristiklerine bağlı olarak, farklı olabilir. Örneğin, yukarda tartışılan beş sosyo-ekonomik yapının tümü de, 1923-24'de Sovyetler Birliği'nde mevcuttu. (Bkz. Çizelge 2).

Çizelge 2. 1923-24'de, SSCB'nin ulusal ekonomik çıktısında sosyo-ekonomik yapıların payı.

Yukarıdan anlaşıldığı gibi, 1923-24'de Sovyetler Birliği'nde küçük ölçekli meta üretimi egemendi. Devlet kapitalizmi gerçekte az gelişmişti ve geçim ekonomisi, ulusal ekonomide pek de rol oynamıyordu. Beş sosyo-ekonomik

yapının varlığının nedeni, çarlık Rusyasının ekonomik geriliği, tarımsal ekonomisi ve, Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi'nden sonraki ilk yıllarda, toprağın millileştirilmesi ve kullanılmak üzere, köylülere devredilmesi sonucunda küçük ölçekli meta üretiminin güçlenmesiydi.

Diğer Avrupa sosyalist ülkelerinin çoğunda, geçiş dönemi, üç ana yapıyla, yani sosyalist, kapitalist ve küçük ölçekli meta üretimiyle karakterize ediliyordu. Ancak, (ADC) Alman Demokratik Cumhuriyeti'nde devlet kapitalizmi önemli ölçüde gelişmişti. Arnavutluk'da patriyarkal (ataerkil) yapı (geçim ekonomisi) mevcuttu ve burada, örneğin, Sovyetler Birliği'ndekinden çok daha büyük rol oynuyordu. Aynı şey, iki Asya sosyalist ülkesi, Moğolistan ve Vietnam Demokratik Cumhuriyeti için de doğrudur. Çin Halk Cumhuriyeti, beş sosyo-ekonomik yapının hepsine de sahipti.

Geçiş dönemi boyunca, ulusal çıktı içindeki sosyalist sektörün payı da, ülkeden ülkeye değişti. (Bkz. çizelge 3).

Geçiş dönemindeki toplumun sınıfsal yapısı da, ekonominin çok-yapılı karakterine uygun düşer.

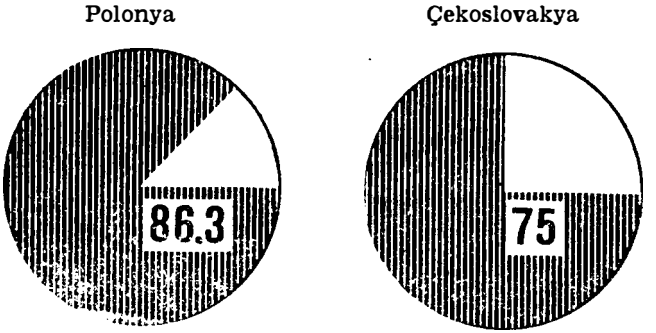
Sınıflar, üretim araçlarına yönelik ilişkileriyle, emeğin (çalışmanın) sosyal örgütlenmesinde oynadıkları rolle, sosyal zenginlikten bir pay almak için kullandıkları yöntemlerle ve bu payın boyutlarıyla birbirlerinden ayrılan büyük insan gruplarıdır.

En genel biçimde, geçiş döneminin sınıfsal yapısı şöyle ortaya çıkar. Sosyalist üretimi işçi sınıfı, kooperatifleşmiş çiftçiler (köylüler) ve el zanaatkârları; küçük ölçekli meta üretimini (ve bazı ülkelerde de, geçim ekonomisini) köylüler ve zanaatkârlar; ve özel kapitalist işletmeyi ve devletin katıldığı kapitalist üretimi de burjuvazi temsil eder.

Geçiş döneminin çok-yapılı ekonomisi, kapitalist toplumun ekonomisinden köklü bir şekilde ayrılır. Başlıca ayrımlar şunlardır:

Birinci olarak, geçiş dönemi ekonomisi, kapitalizmde varolmayan sosyalist üretimi içerir. Üstelik, sosyalist üretim, boyutları ufak bile olsa, ulusal ekonomide yönetici bir

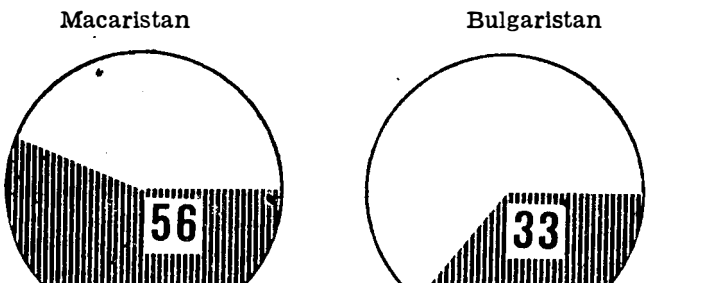
rol oynar. Çeşitli durumlardan, en başta da, sosyalist sektörün ekonomide anahtar konumlar işgâl etmesinden, büyük ölçekli makine sanayi üzerinde temellenmesinden ve ülkedeki kalifiye işçi ve uzmanları istihdam etmesinden dolayı, bu rolü oynar. Bu faktörler, diğer sosyo-ekonomik yapılarda ulaşılan düzeylere kıyasla daha yüksek bir emek üretkenliği sağlar ve böylelikle, yeni sosyal sistemin utkusuna yol hazırlar. Sosyalist üretimde üretim ilişkileri, toplumun üretici güçlerine uygun düşer. Bu nedenle de, diğer yapılardan daha hızla gelişir. Buna ek olarak, emekçi halkın devlet iktidarı, sosyalist sektörü geliştirmek ve güçlendirmek için elinden geleni yapar.

Çizelge 3. 1946'da, Polonya, Çekoslovakya, Macaristan ve Bulgaristan'ın endüstriyel çıktısında sosyalist sektörün, yüzde olarak payı.

İkinci olarak, geçiş döneminde, kapitalizmde de varolan diğer yapıların oynadığı ekonomik rol ve bunların gelişme perspektifleri köklü bir değişikliğe uğrar. Böylelikle, özel işletme, başlangıçta ekonomide sahip olduğu önemi yitirir. Kapitalizmde egemen olduğu halde, geçiş döneminde ancak tali bir rol oynar, burada, özel sanayilerin işlevi emekçi halk devleti tarafmdan düzenlenir. Aynı şey, devletin katıldığı kapitalist üretim için de geçerlidir. Üstelik, bu sosyo-ekonomik yapıların hiçbir geleceği de yoktur.

Geçiş döneminin başlangıcında küçük ölçekli meta üretimi, ulusal ekonomideki payı ölçüsünde egemen olabilirse de, bunun da bir geleceği yoktur. Bunun sosyalist bir ekonomideki konumu, kapitalist bir ekonomideki konumundan farklıdır. Kapitalizmde, küçük ölçekli meta üreticileri kitlesi yıkıma uğrarken, pek azı zenginleşir. Buna karşılık, geçiş döneminde küçük ölçekli meta üreticileri kitlesi benzeri orta bir düzeye ulaşırlar. Sosyalist devlet, vergi ve kredi gibi ekonomik kaldıraçlardan yararlanmaya ve bunlar arasındaki keskin ayrışmayı engellemek için yasalar çıkarmaya başvurur. Zamanla, küçük ölçekli meta üretimi, küçük üreticilerin gönüllü işbirliği (kooperasyonu, kooperatif-

leşmesi) yoluyla, sosyalist gelişme yoluna geçer.

Geçiş dönemi sırasında, farklı yapılara uygun düşen sınıfların konumu da değişir. Kapitalizmde ezilen ve sömürülen sınıf, işçi sınıfı, geçiş döneminde egemen sınıf haline gelir. Tüm emekçi halka rehberlik eder ve ülkenin gelişimini onların yararına, yani, sosyalizme giden bir yol boyunca yönetir.

Köylüler, ekonomik bakımdan daha güçlü bir hale gelirler, çünkü toprak ağalarının sömürüsünden kurtulurlar. İşçi sınıfının bağlaşıkları olarak köylüler, devletin yönetimine katılırlar. Kendi bağlaşıklarını -işçi sınıfını- bütün kalpleriyle destekleyen köylüler, onunla birlikte, sömürücü

sınıfların kalıntılarına karşı ve sosyalist ekonominin kurulması için savaşırlar.

Burjuvazinin konumu da değişir. Kapitalizmde egemen bir sınıf olan burjuvazi geçiş döneminde, ikinci önem taşıyan bir sınıf haline gelir. Politik iktidardan ve üretim araçlarının başlıca kısmından yoksun edilir. Ancak, zenginliğin belirli bir kısmına hâlâ sahiptir ve küçük ölçekli meta üreticileri, özellikle zengin köylüler arasından belli bir destek alır.

Geçiş döneminde burjuvazi ve küçük ölçekli meta üreticilerinin daha zengin kesimi, sosyalist değişikliklerin başarılması için esas tehdit teşkil eden ticaret ve üretim alanında bir blok kurarlar. Bu blok, belli bir ölçüde, ulusal ekonomiyi çözmeye (bölük pörçük bir hale getirmeye) yetkindir. Elverişli koşullar altında bu [blok], burjuvazinin, kapitalist sistemin restorasyonu umudunu yitirmemiş olan kesimleri için bir taban olarak gelişebilirdi.

Tek tek tekellerin, üretimi geniş bir çapta merkezileştirmelerine karşın, kapitalizm, sosyalist devrimin yer aldığı bir zamanda üretimi tümüyle sosyalize etmez (toplumsallaştırmaz). Bu nedenle, geçiş döneminde çok-yapılı bir ekonomi vardır. Kapitalist sistem, nesnel olarak, üretici güçlere sosyal bir karakter vererek, sosyalist sistemin kendi yerini alış için gereken maddi koşulları yaratır. Bununla birlikte, bu süreç, farklı ülkelerde, ulusal ekonominin farklı sektörlerinde ve coğrafî alanlarda farklı şekilde gelişir. Bundan dolayı, kapitalizmde, büyük ölçekli merkezileşmiş üretim, şaşmaz bir şekilde, orta ve küçük ölçekli yarı-zanaatkâr üretimi ile atbaşı gider.

Kapitalizmde, kapitalizm-öncesi ekonomi biçimlerinin belirli ölçülerde varolduğu bilinen bir olgudur. Ücretli emeğin sömürülmesi üzerinde temellenen kapitalizm; kapitalizm-öncesi üretim ilişkilerinin ancak, üreticinin kendi, kişisel emeğine bağımlılığı, sosyal engeller, lonca kısıtlamaları gibi, kapitalist sömürüye bir engel teşkil eden unsurlarını uzaklaştırır. Kapitalizm öncesi üretim ilişkilerinin öteki unsurlarına gelince, bunlar kapitalizmde de ayakta ka-

lırlar, çünkü, bunlar esas olarak kapitalist ilişkilere benzerler ve yavaş yavaş da kapitalist bir ruha bürünürler. Örneğin, toprağın feodal toprak mülkiyeti, böylesi bir değişikliğe uğrar. Bu, özellikle, toprak rantının sosyo-ekonomik karakterinin değişiminde kendisini ortaya koyar; tipik bir ekonomik feodal ilişkiler kategorisinden, kapitalizmin bir ekonomik kategorisi haline gelir.

Küçük ölçekli meta üretimi, esas olarak, kapitalist sömürüyle çelişmez. Birinci olarak, kapitalizmde o, kendiliğinden bir şekilde, kapitalist yol boyunca gelişir. İkinci olarak, küçük ölçekli meta üretimi (zanaatkârlar tarafından temsil edildiği üzere), küçük üreticilerin yıkımı yoluyla yedek emek ordusunun bir takviye (destek) kaynağı olarak hizmet eder.

Geçim ekonomisine gelince, o, er geç piyasa ilişkileri içine girer ve yavaş yavaş, küçük ölçekli meta üretimi haline dönüşür.

Geçiş döneminin çeşitli sosyo-ekonomik yapıları, ekonomik bir varlık (bütünlük) oluşturur ve birbirleriyle sıkıca ilişki halindedirler. Bunların, ancak toplu bir biçimde, toplumun tüm üretici güçlerini kuşattıklarına da işaret etmek gerek. Toplum, bir gecede eski yapıları dönüştürecek ya da ortadan kaldıracak ve böylelikle de, üretici güçlerin belli bir düzeyine denk düşen üretim ilişkilerini uzaklaştıracak bir konumda değildir.

BÖLÜM IX

GEÇİŞ DÖNEMİNİN ÇELİŞKİLERİ

Çok-yapılı ekonominin bütünlüğü, derinden çelişkili bir karakter taşır. Geçiş döneminin ana çelişkisi, yeni yeni doğmuş bulunan sosyalizm ile, tümüyle yıkılmamış olmasına karşın -çünkü, bu geçiş dönemi sırasında o, kapitalizmin doğduğu taban olan küçük ölçekli meta üretimi, küçük ölçekli meta üreticileri arasındaki belirli unsurların deste-

ğinden yararlanır. çürümüş olan kapitalizm arasındaki çelişkidir. Bu çelişki, uzlaşmaz bir karakter taşır ve keskin sınıfsal mücadelede çözümlenir. Bu mücadele boyunca, kapitalist unsurlar ekonomiden tümüyle uzaklaştırılırlar. Bu yüzden, geçiş döneminde keskin sınıf mücadelesi kaçınılmazdır. Bu mücadelenin ne kadar keskin olacağı sorununun, can çekişen kapitalist sınıfın, tarih sahnesinden tümüyle silinmeden önce, sosyalist gelişmeye karşı gösterece ği direncin biçimine, tümüyle buna bağlı olduğuna da işaret edilmesi gerekir.

Geçiş döneminin öteki çelişkileri, uzlaşmaz bir karakter taşımazlar. Biz bunlardan ikisini ele alacağız.

Bunlardan birincisi, politik iktidarın ilerici karakteri ile geri maddi ve teknik temel arasındaki çelişkidir. Bu çelişkiye, düşük düzeyde bir üretici güçler gelişim düzeyine sahip olan ülkelerde ve çok geri bir ekonomiye sahip olan ülkelerde bu çelişki, keskin biçimler alabilir. Üretici güçlerin hızla gelişimini sağlayan sosyalist sanayileşme, bu çelişkiyi çözümlemenin bir aracıdır.

Geçiş döneminin çok -yapılı ekonomisinin öteki uzlaş maz olmayan çelişkisi, sosyalize edilmiş (toplumsallaştırılmış) sanayi ile özel, bireysel çiftçilik arasındaki çelişkidir. Geçiş dönemi boyunca, sanayi ve çiftçilik, farklı ekonomik yasalara uygun olarak gelişirler. Sanayinin gelişimini sosyalizmin ekonomik yasaları yönlendirirken, çiftçiliğin gelişimini kendiliğindenci piyasa yasaları yönlendirir. Bu, kaçınılmaz olarak, ulusal ekonomi içinde oransızlıklara yol açar. Üstelik, daha önceden söylediğimiz gibi, küçük ölçekli meta üretimi kapitalist unsurları doğurur. Bu çelişki hesaba katılmadıkça ve denetim altında tutulmadıkça, sosyalizm davasını olumsuz bakımdan etkileyebilir. SSCB'de ve öteki sosyalist ülkelerde sosyalist kuruculuğun pratiği, gönüllü bir temel üzerinde çiftlik kooperatiflerinin örgütlenmesiyle bu çelişkinin çözümlendiğini göstermiştir.

Geçiş dönemi boyunca devlet, ulusal ekonomide sosyalist üretime yalnızca yönlendirici bir konum değil, hakim bir konum sağlayan bir ekonomik politika izler. Bu politi-

ka, ekonominin çok-yapılı karakterini yok etmeyi hedefler. Kendi ekonomik ve tarihsel gelişimlerinin özgül özelliklerinden dolayı, sosyalist dönüşümler yoluna giren farklı ülkeler, geçiş dönemindeki bu görevleri yerine getirmek için farklı önlemler alırlar. Fakat, ekonomik politikanın yürütülmesinde kullanılan yöntemler farklı olsa bile, amaç, şaşmaz bir şekilde aynı kalır: kapitalist unsurları uzaklaştırmak, ekonominin çok-yapılı karakterini yok etmek ve sosyalist bir toplum kurmak.

Kendinden önceki sosyo-ekonomik formasyonlardan ayrı olarak, sosyalist sosyo-ekonomik formasyon, uzun bir zaman, başka tür ekonomilerle birarada varolamaz. Bunun bazı nedenleri vardır.

İlk olarak, yalnızca sosyalist üretim ilişkileri, üretici güçlerin gelişimi için güçlü bir itici olarak hizmet eder, çünkü [yalnızca] bunlar onların toplumsallaştırılma karakterine cevap verir. Tüm öteki yapılar, az ya da çok ölçüde, sosyal üretimin büyümesini ve iyileşmesini engellemeye bakarlar. Bu yüzden de, çok-yapılı bir ekonomiyle birlikte, bir bütün olarak toplum için üretimin gelişmesi, yeni sosyalist toplumun gerektirdiği oranda ilerleyemez.

İkinci olarak, çok-yapılı ekonomide sosyalist üretim ilişkileri, ulusal ekonominin ancak bir kısmında, yani sosyalist sektörde vardır. Diğer yapılar, kendi farklı ekonomik temelleri nedeniyle, sosyalizm halinde gelişemez ya da sosyalizm ruhunda bir dönüşüme uğrayamaz.

Üçüncü olarak, proletarya diktatoryası, temelden yeni tip bir politik üst-yapıdır. Kendi temeli kurulmadan önce oluşur ve bu temelin kurulmasıyla ve gelişmesiyle birlikte güç kazanır. Sosyalist sektör genişleyene ve tüm ulusal ekonomiyi kuşatana kadar, kapitalizmin yeniden kurulmasının sosyo-ekonomik koşulları sözkonusu ülkede yaşamaya devam eder.

Marksizm-Leninizm öğretisine göre, ekonomik ilişkiler, kendilerini, yaşamlarında, halkın çıkarları olarak ortaya koyarlar. Emekçi halk politik iktidarı güvenceye aldıktan sonra, onların başlıca çıkarı, kendi gereksinimlerini karşı-

lamak üzere, ulusal çıktı hacminin genişletilmesinde, üretici güçlerin geliştirilmesinde yatar. Kapitalist sınıfın çıkarı, kendisini, kâr hamlesinde ortaya koyar. Kapitalistlerin, kendileri için, ücretli emeği sömürmeyi mümkün kılacak konumları korumak ve güçlendirmek çabalarının nedeni de burada yatar. Devletin, toplumda sosyalist dönüşümleri başarmak önlemlerine karşı dirençlerinin nedeni de burada yatar.

Küçük ölçekli meta üreticisi, çok özel bir konumdadır. Bir yandan, özel bir mülk sahibidir ve öte yandan da, çalışan bir kişidir. Onun çıkarlarının bu ikili karakteri, onun işçi sınıfı ile burjuvazi arasında yalpalamasına neden olur. Lenin, «köylüler, tıpkı genel olarak küçük burjuvazi gibi, proletarya diktatoryası altında bile, yarı-yolcu [orta], ara bir konumda bulunurlar: bir yandan, onlar, kendilerini toprak sahiplerinden ve kapitalistlerden kurtarmak için, tüm emekçi halkın ortak çıkarıyla birleşen, hayli geniş bir emekçi halk kitlesidirler; öte yandan ise, küçük mülk sahipleri, mülk sahipleri ve tüccarlar [olarak] bölük pörçük türler.»[1] diye yazmıştı.

Bununla birlikte, proletaryanın ve küçük üreticilerin çıkarları, esas olarak bağdaşır, zira yalnızca sosyalizm onları sömürüden ve hak yoksunluğundan kurtarabilir ve onların maddi güvencelerini sağlar.

Burjuvazi üzerinde utkuya ulaşmak için işçi sınıfı, başta köylüler olmak üzere, emekçi halk kitlesini kendi saflarına kazanır. Bu nedenle, devletin köylülere yönelik politikası, geçiş döneminde büyük bir önem taşır. Çalışan köylü ile bir özel mülk sahibi olan köylü arasında, politik bakımdan ayırım yapmak gerekir. Köylüyü, kendi kolgücüyle çalışmaya ve kendi küçük-mülkiyet tutumuna karşı savaşmaya esinlendirmek için herşey yapılmalıdır.

O halde, emekçi halk iktidarı aldıktan sonra bile, sınıf savaşımı sona ermez, yeni biçimlerde devam eder ve yeni araçlarla yürütülür. Lenin, böyle beş biçim belirtmişti: sö-

1 Lenin, **Toplu Eserler**, C. 30, s. 116

mürücülerin direncinin ezilmesi, iç savaş, küçük-burjuvazinin tarafsızlaştırılması, sosyalizm kuruculuğunda burjuva uzmanların kullanılması ve yeni bir disiplinin yeşertilmesi.

Sovyetler Birliği işçi sınıfı, bu biçimlerin tümünü kullanmıştır. Diğer Avrupa sosyalist ülkelerinde ise, iç savaş olmadı.

Burjuvazinin alaşağı edilmesinden sonra, emekçi halkın karşısındaki ana görev ekonomik kuruculuktur, daha gelişmiş sosyal üretim hizmetlerinin kurulması ve sınıf bilinci üzerinde temellenen yeni bir emek, (çalışma) disiplininin oluşumudur.

Sovyet Rusya'da, iç gericilerin kopardığı İç Savaş ve uluslararası emperyalizmin yaptığı askeri müdahale, bir zaman için, barışçı kuruculuk planlarını önledi. Ülke, bir askeri kamp haline getirildi. Ortaya çıkmış olan durumda, bir dizi acil önlem alınmak zorundaydı. Bütün ticari işletmeler millileştirildi ve devlet hububat ve buğday ticaretinde tekel kurdu, özel tacirlerin bunları alması ve satması yasaklandı. Hububat ve yem fazlalarının alıkonması denilen sistem yürürlüğe girdi. Daha sonra bu, tüm öteki çiftlik ürünlerine de uygulandı. Böylece, tüm besin ve yem fazlalarına devlet tarafından elkoyuluyordu. Sovyet devleti, «çalışmayan yemez» ilkesi üzerinde temellenen evrensel çalışma yükümlülüğünü koydu.

«Savaş komünizmi» olarak bilinen bu acil ekonomik önlemler dizisi, 1918'in ikinci yarısında 1921 baharına kadar yürürlükte kaldı. Bunun sonucu, meta-para ilişkilerinin kısıtlanması ve geçim ekonomisine dönüş oldu. Örneğin, millileştirilmiş fabrika ve işletmelere bunların çalışması için gereken herşey bedava sağlanıyordu ve buna karşılık da, bunların ürettiği herşey, hiçbirşey ödenmeden devlete teslim ediliyordu. Emekçi halk, titiz bir şekilde oranlanmış besin maddeleri ve başka tüketim mallarını, ücretsiz olarak ya da çok düşük fiyatlarla alıyordu.

«Savaş komünizmi» politikası, zorlu ve geçici bir önlemdi. Bu yıllardaki koşullarda, devrimin düşmanlarını ye-

nilgiye uğratmak açısından biricik olasılı ve en etkin politikaydı. «Savaş komünizmi» politikası, geçiş dönemini yasallandıran genel bir yasa olarak görülmemelidir. Bundan dolayı, örneğin, smıf savaşımının iç savaş biçimini almadığı sosyalist ülkeler, bu politikaya başvurmak zorunda kalmamışlardır.

Ancak 1921'de, Sovyet devleti, dikkatini yeniden, sosyalist kuruculuk sorunlarınm çözümüne yöneltecek bir konum içine girdi. Ülke, ölçüsüz yıkımlara uğramıştı. Yalnızca şunu söylemek yeter: büyük sanayiler. Birinci Dünya Savaşı öncesinde ürettiklerinin ancak yedide-birini üretebilir durumdaydı. Örneğin, çelik üretimi, savaş-öncesi düzeyin yirmide-birine düşmüştü. 1921'de, kişi başına pamuklu kumaş çıktısı, bir metreden bile azdı. Ulaşım sistemi düzensiz bir şekilde işlev görüyordu. Ülke bir yakıt buhranıyla karşı karşıyaydı. Tarım da büyük zorluklarla karşılaşmıştı. Emekçi halk kitlesi, muazzam güçlükler karşısındaydı. Sanayi proletaryasının toplam sayısal gücü, savaş-öncesi düzeye oranla iki misliden fazla azalmıştı. Ülkede yüzbinlerce işsiz vardı.

Genç Sovyet devletinin, sosyalizmin maddi ve teknik temelinin kurulmasına başladığı koşullar işte böyleydi. «Savaş komünizmi» yöntemlerinin kullanılmasıyla, sosyalist kuruculuk görevlerinin başarılmasının olanaksız olduğu açıktır. Ülkenin ulusal ekonomisi, saf idari yönetim yöntemleri temelinde doğal bir ekonomi koşullarında normal işlev göremezdi. Ekonomik gelişimi hızlandırmak için, meta-para ilişkilerinden yararlanmak, idari yönetim yöntemlerini ekonomik yöntemlerle kaynaştırmak gerekiyordu. Devrimden sonra bu sorun Rusya'da özel bir önem kazandı. Çünkü bunun doğru bir şekilde çözümü, işçi-köylü bağlaşıklığımn sağlamlığma bağlıydı.

Köylüler, bir pazar olmaksızm yapamayacak, küçük ölçekli meta üreticileriydi. Aym zamanda, devletin fazla çiftlik ürünlerini alıkoyma sistemi -ki bu, «savaş komünizmi» döneminde uygulanmıştı-, köylüleri, çıktıyı artırmak ve emek üretkenliğini yükseltmek [karşılığında] maddi çı-

kar [sağlamaktan] yoksun ediyordu. Yaşamın kendisi; «savaş komünizmi» dönemi açısından zorunlu olan, işçi sınıfının köylü]ükle [yaptığı] askeri ve politik bağlaşmanın yerine, ekonomik bir bağlaşmanın konulmasını gerektiriyordu.

Bu amaçla, Lenin'in kılavuzluğu altında, yeni bir ekonomik politika (NEP) hazırlandı. Bu politikaya bağlı kalan sosyalist devlet, kapitalist unsurların, belli sınırlar çerçevesinde ve Sovyet hükümeti için elverişli koşullarla, işlev görmesine izin verdi. Besin fazlasına elkoyma sisteminin yerini, ayni vergi aldı. Bu; köylülerin, ayni vergi ödedikten sonra, ellerinde kalan çiftlik ürünlerini pazarda satmalarını olanaklı kılıyordu.

Yeni ekonomik politikanın temel ilkeleri uluslararası bir önem taşır, çünkü geçiş dönemine girmiş olan her ülkenin işçi sınıfı, köylülükle bağlaşma halinde, sosyalizmi kurmaya başlar. Sağlam bir ekonomik temele sahip olmadıkça, böyle bir bağlaşma olanaksızdır. Sovyet Rusya'da yeni ekonomik politikanın uygulanması, sosyalizmin maddi ve teknik temelinin kurulması için zemin hazırladı.

BÖLÜM X

SOSYALİMİN MADDİ VE TEKNİK TEMELİ

Sosyalizmin utkusu için zorunlu bir koşul, onun maddi ve teknik temelinin kurulmasıdır. O halde, kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde önemli bir görev, sosyalist üretim biçimine uygun düşen bir maddi ve teknik temel kurmaktır. Tarihsel deneyim göstermektedir ki, bir sosyal sistem, ancak kendisine uygun düşen bir maddi ve teknik temel kurulduktan sonra, üretim alanında egemen olur ve böylece egemen sistem durumuna gelir.

Sosyalist sistemin maddi ve teknik temelini, elektrikle beslenen büyük ölçekli makineli üretim oluşturur. Fakat

bu sistem, kendi niteliğine uygun düşen böyle bir maddi ve teknik temeli hazır bir şekilde miras almaz. Gerçi, kapitalist sistem, sosyalizmin maddi önkoşulu olan büyük ölçekli bir makine sanayiini kurar. Ancak, kapitalizmdeki çelişkiler nedeniyle, bu, ulusal ekonominin tüm sektörlerinde makineli üretim demek değildir. Sonuç olarak, birçok ekonomik sektör ve alan, belli bir ölçüde, geri, el [yapısı] üretimi muhafaza eder. Ve bu tümüyle anlaşılabilir. Kapitalist, toplumun gereksinimlerinin karşılanması açısından üretimin gelişmesiyle ilgilenmez; kârla ilgilenir. Başka bir deyişle, kapitalist, üretimi, azami kâr sağlamak amacına hizmet ettiği ölçüde geliştirir.

Marks, kapitalizmde makinelerin kullanılmasını belirleyen yasayı açıklamıştı. Ancak, onun [yeni bir makinanın] işleme maliyetlerinin, sözkonusu makinanın yerini-aldığı işçilere ödenen ücretler toplamından daha düşük olduğunda, kapitalist [bu] yeni makineyi kullanacaktır. Çoğu durumda ise, kapitalizm-öncesi üretim ilişkileriyle bağlı olan geri üretim teknikleri daha düşük emek (iş) maliyetleri anlamına gelir. Bu yüzden de, Kapitalist, böyle bir üretimi endüstriyel bir temel üzerine oturtmaya her zaman ilgi duymaz.

Daha ileri bir sosyal sistem olarak sosyalizm, daha yüksek bir üretim düzeyine gerek duyar. Kapitalizmden miras kalan üretici güçlerin daha şevkle gelişmesi, üretici güçlerin daha büyük ölçüde toplumsallaşması ve, bir bütün olarak toplumun yararına en etkin şekilde işlev görmesini sağlayacak şekilde üretimin yeniden-kurulması anlamına gelir bu.

Sosyalizmin maddi ve teknik temelinin kapsamlı bir tanımı nedir?

Sosyalizmin maddi ve teknik temeli, kentte ve kırsal alanda, ileri sanayi teknolojisi üzerinde temellenen ve ulusal ölçüde planlı, çizgiler boyunca örgütlenen büyük ölçekli sosyal üretimdir. Böyle bir üretimin amacı, emekçi halkın gereksinimlerinin en tam şekilde karşılanmasıdır. Amaç bakımından gelişen ve planlı çizgiler boyunca yöne-

tilen üretim, herhangi bir kapitalist ülkede sözkonusu değildir. Bu nedenle, sanayi bakımından gelişmiş ülkeler açısından bile, onlar sosyalizme geçtiklerinde, kendi ekonomilerini sosyalist çizgiler üzerinde yeniden kurmak gerekecektir. Ancak böyle bir yeniden-kuruculuktan sonradır ki, ekonomi, sosyalizmin maddi ve teknik temeli işlevini yerine getirebilir.

Üretici güçler görece düşük bir gelişim düzeyindeyken, Rusya'da (ve sosyalizm yoluna geçmiş başka ülkelerin çoğunda) sosyalist devrimin patladığı bir olgudur. Fakat, yukarıda da işaret edildiği gibi, sosyalizm, teknik ve ekonomik gerilikle bağdaşmaz. Onun maddi temelini, büyük ölçekli çağdaş makineli üretim oluşturur. Geçiş döneminde böyle bir temelin kurulması sorunu, sosyalist sanayileşmeyle çözümlenir.

Sanayileşme, ekonominin ana sektörü haline gelen bir sanayinin gelişimi ve kurulması sürecidir. Sosyalist sanayileşmenin özü, ekonominin tüm alanlarında sosyalist üretimin utkusunu sağlayacak ve hayli gelişmiş bir ulusal ekonominin kurulmasını mümkün kılacak olan büyük ölçekli makine sanayinin (ağır sanayi ve en başta, onun çekirdeğini oluşturan yapım sanayinin) gelişimidir.

Bu nedenle, geçiş dönemindeki sosyalist sanayileşme, emekçi halkın devletinin hazırladığı ve, ulusal ekonominin tüm sektörlerini makinelerle donatabilecek olan, ileri donatım ve teknikler üzerinde temellenmiş bir büyük ölçekli sanayi kurmayı hedefleyen bir dizi ekonomik ve politik önlemden oluşur. Sosyalist sanayileşme, emekçi halkın politik iktidarı aldığı sırada zaten hayli gelişmiş bir sanayiye sahip olan ülkeler için zorunlu değildir. Bu ülkelerde, maddi ve teknik temelin kurulması, daha az gayret isteyen bir görev olacaktır. Bu görev; üretim hizmetlerinin ülkedeki eşitsiz dağılımı ve ulusal ekonominin belirli sektörlerinin teknik geriliği gibi, kapitalizmin ekonomik karakteristiğindeki belirli orantısızlıkların, kapitalistlerin bencil çıkarları yüzünden doğan belirli çarpıtılmış teknoloji gelişimi biçimlerinin ortadan kaldırılmasından oluşur.

Sosyalizmin maddi ve teknik temelinin kurulması, yani sanayileşme, diğer bütün yaşamsal görevlerin yerine getirilmesini kolaylaştıracaktır.

İlk olarak, emek üretkenliğinde sürekli ve hızlı bir büyümeyi mümkün kılar.

İkinci olarak, ulusal ekonominin yapısını değiştirir; büyük ölçekli sanayi ile birlikte, ulusal ekonomide anahtar bir rol oynamaya başlar ve öteki tüm sektörleri etkiler. Sosyalist sanayileşme sırasında ulusal ekonomide en etkin oranlamalar kurulur.

Üçüncü olarak, bu, işçi sınıfının sayısal gücünü arttırmaya yöneliktir ve onu, daha örgütlü bir güç haline getirir, işçi sınıfının başlıca kesimi çağdaş, büyük ölçekli fabrika ve tesislerde yoğunlaşır. Bu ise, proletarya diktatoryasının konumlarını pekiştirmeye yardım eder.

Sosyalist sanayileşme, kapitalist sanayileşmeden temelden farklıdır. O, en başta, emekçi halkın devletinin amaçlı, planlı faaliyetinin sonucudur.

Üstelik, sosyalist sanayileşme, kapitalist sanayileşmeninkilerden farklı olan kaynaklardan fonlarını çeker.

Tüm sosyal sistemlerde, sanayileşme fonlarının kaynakları, iç ve dış kaynaklar olmak üzere ikiye ayrılabilir. Kapitalizmde, iç kaynaklar, emekçi halkın amansızca sömürülmesinden ve dış kaynaklar da, sömürgelerin ve öteki bağımlı ülkelerin yağma edilmesinden oluşur. Kapitalist ülkeler, kendi sanayileşme fonlarını bu kaynaklardan çekerler. Örneğin Büyük Britanya [İngiltere], kendi fonlarının çoğunu, kendi sömürge imparatorluğunun insanlarını amansızca sömürerek sağlamıştır. Belçika ve Fransa'nın sanayileşmesi de, belli bir ölçüde, aynı şekilde cereyan etmiştir. Almanya ise, büyük ölçüde, 19. yüzyılın son üçte-birinde, Fransa-Prusya savaşındaki [Fransız] yenilgisinden sonra Fransa'ya dev tazminatlar dayatarak elde ettiği fonlarla sanayileşmesini başardı. Çarlık Rusyası, yabancı istikrazların yardımıyla, hayli gelişmiş bir sanayi kurmaya çabaladı. Bu, yabancı kapitalistlerin Rusya'nın anahtar sanayilerini ve ekonomik sektörlerini ele geçirmesiyle, Rus-

ya'nın yabancı tekelcilere giderek artan bağımlılığıyla ve teknolojik ve ekonomik geriliğinin, yok olmaktan ziyade, daha da şiddetlenmesiyle sonuçlanmıştır.

Apaçıktır ki, sosyalist bir devlet, sanayileşme fonları için bir kaynak olarak, emekçi halkın sömürülmesine başvuramazdı. Genç Sovyet Cumhuriyeti'nin durumunda, yabancı kapitalistler, mantıklı koşullarla ona istikraz vermeyi reddetmişlerdi. Bu nedenle, SSCB'de sosyalist sanayileşme, iç birikim kaynaklarından çekilen fonlarla başarıldı. Bu kaynakların başlıcaları şunlardı:

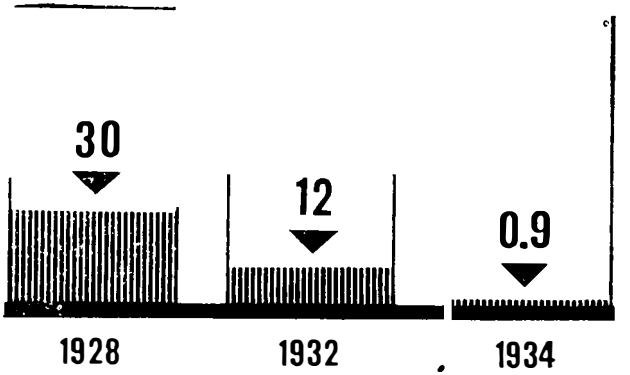
(a) daha önceleri asalak sömürgen sınıfların tükettiği ulusal gelirler.

(b) sosyalist sektörün işletmelerinin kazandığı kârlardan alınan vergiler;

(c) henüz ayakta kalabilen sömürgen sınıflara dayatılan gelir vergileri ve emekçi halktan alınan düşük bir gelir vergisi (bu kaynak, ikincil bir önem taşıyordu).

Üretim araçlarının kamusal mülkiyeti ve ekonominin planlı gelişmesi, sosyalist sanayileşmenin, kapitalist sanayileşmeden çok daha kısa bir zamanda başarılmasını mümkün kılar. Bundan dolayı, Büyük Britanya, kendisini sanayileştirmek, yani, kapitalist üretim biçimine uygun düşen bir maddi ve teknik temel yaratmak için, aşağı yukarı yüzyıl harcadı. Birleşik Amerika, ayın şeyi (esas olarak, Avrupa'dan sermaye ve kalifiye emek akımı sayesinde) yaklaşık 75 yılda başarmayı becerdi. Kanada, Avusturalya, Yeni Zelanda ve Güney Afrika Cumhuriyeti de, kendi sanayileşmelerini yaklaşık aynı zaman içinde başardılar. Sovyetler Birliği ise, bu işi yirmi yılda başardı.

Sanayileşmenin sonucunda SSCB, tarihsel bakımdan kısa bir zamanda, büyük sayıda yeni sanayiler örgütleyebildi. Traktör-yapımı, otomobil imali, kimyasal yapımcılık, elektrik yapımcılığı, makine yapımı ve tarımsal makine yapan sanayiler bunlar arasındadır. Başka ülkelerden yapılan donatım ithalatı, önemli ölçüde düştü. (Bkz. Çizelge 4) Böylelikle Sovyetler Birliği, ekonomik bağımsızlığını sağlamış oldu.

Çizelge 4. 1928-34 arasında SSCB'nin ithalatında makinelerin payı. (yüzde olarak)

Ve son olarak, sosyalist sanayileşme, sosyo-ekonomik sonuçları bakımından da kapitalist sanayileşmeden farklıdır.

Kapitalist sanayileşme, kapitalist sistemin tipik [özelliği] olan tüm sosyal zıtlıkları şiddetlendirir ve onun sosyo-ekonomik çelişkilerini keskinleştirir. Çelişkilerin keskinleşmesi, işsizliğin büyümesiyle atbaşı gider ve bu, dünya kapitalist ekonomisinin belirli sektörlerinin ekonomik ve teknik geriliğini, diğer sektörlerin zararına, ayakta tutmaya yönelir. Sonuçta, sanayi bakımından gelişmiş küçük bir grup emperyalist gücün dışında, birçok kapitalist ülke ekonomik bakımdan geri kalır.

Sosyalist sanayileşme ise, geçiş döneminin çelişkilerinin üstesinden gelmeye yardım eder. Sosyalizmin ana ereği, toplumun tüm üyelerinin gereksinimlerinin her bakımdan karşılanması olduğundan, sosyalist sanayileşme, halkın yaşam standartlarını iyileştirmeyi, gün ve hafta başına çalışma saatleri sayısını azaltmayı ve tam istihdama ulaşmayı hedefler, SSCB'nin, işsizlik sorununu 1930'un sonunda, yani Sovyetler Birliği gelişmiş bir sanayi ülkesi haline geldiği zaman, çözmüş olması bir rastlantı değildir.

O halde denilebilir ki, sosyalist sanayileşme, insanın insan tarafından sömürülmesine son verir, eskiden geri olan ulusların kendi geriliklerini aştetmelerini ve ilerlemeyi başarmalarını mümkün kılar ve tarımın dönüşümüne yol açar. Emekçi halkın artan gereksinimlerinin daha tam karşılanması açısından maddi temeller yaratır.

Sovyet Rusya, sosyalist sanayileşmeyi başaran dünyadaki ilk ülkeydi ve bu görevi, en güç koşullar altında başardı.

Sovyetler Birliği sosyalist sanayileşmeye başladığı zaman, ülkenin üretici güçleri düşük bir gelişim düzeyindeydi. Bu sırada SSCB, dünyanın biricik işçi ve köylü devletiydi. Sovyetler Birliği'ne ekonomik bir abluka dayatmak ve hatta, ona karşı başka bir askeri müdahaleye girişmek anını bekleyen, düşman kapitalist ülkeler tarafından kuşatılmıştı. Bu durum, sosyalist devleti, mümkün en kısa zamanda kendi geriliğinin üstesinden gelmek ve kapitalist ülkelere yetişmek zorunda bırakıyordu.

Sovyetler Birliği'nin, sanayileşme için yalnızca iç birikim fonları kaynaklarına başvurabilir olması olgusu, bu görevi daha da çetinleştiriyordu. Kapitalist ülkeler, hem Sovyetler Birliği'ne istikraz vermeyi reddediyor hem de, bağımsız bir devlet olarak Sovyetler Birliği açısından büyük dezavantajlarla sonuçlanacak ve bu yüzden de tümüyle kabul-edilemez olan koşullar dayatıyorlardı.

Sosyalist sanayileşmede Sovyetler Birliği'nin kazandığı deneyim, muazzam bir uluslararası önem taşır. Şimdiki durumda, bağımsız gelişim yoluna geçmiş ülkeler, en başta da, sosyalizm kuruculuğuna girişmiş ülkeler, sanayileşmedeki Sovyet deneyimine yaklaşıyorlar.

Diğer sosyalist ülkelerdeki sanayileşmeyle ilgili bir dizi özellikler belirtilebilir. Bunlar arasındaki en önemli şey, sanayileşmeye başladıkları zaman bu ülkelerin tek başlarına olmadığıydı. Zaten kurulmuş olan bir dünya sosyalist sisteminin onlara yardım ettiği bir sırada, sosyalizmin maddi ve teknik temelini kurmuşlardı ve kurmaya devam ediyorlar. Düşmanca bir kapitalist kuşatmayı düşünmek du-

rumunda değildiler. O halde, sosyalist sanayileşme, onlara, Sovyetler Birliği'nin durumunda olduğu gibi, büyük bir gerginlik dayatmıyordu. Bu ülkelerdeki sınıf mücadelesi daha az keskindi; örneğin, iç savaş biçimini almadı.

SSCB'den sonra sosyalist gelişme yoluna girmiş olan devletler, hızlı bir oranda sosyalist sanayileşmeyi yürütmek zorunda değillerdi. Bütün sosyalist topluluğun endüstriyel gücü sayesinde onlar, hem teknolojik hem de ekonomik bakımdan, kapitalist dünyadan bağımsızdırlar ve güvenlikleri, güvenilir bir şekilde, Varşova Antlaşması tarafından sağlanmıştır. Çağdaş, hayli yüksek düzeyde gelişmiş bir sanayi kurmak için onlar, yalnızca iç kaynaklarına değil, aynı zamanda dış kaynaklara da başvurabilirler, yani, sosyalist ülkelerin uluslararası ekonomik örgütü olan Karşılıklı Ekonomi Yardımlaşma Konseyi (KEYK) yoluyla ve ikili sözleşmeler temelinde, birbirlerinden yardım alabilirler.

Diğer bir önemli nokta da, sosyalist gelişme yoluna girmiş olan ülkelerin, uluslararası sosyalist işbölümünden doğan avantajları kullanarak, kendileri için en elverişli koşullara sahip olan (doğal kaynaklar, tarihsel gelenekler, vb.) sanayileri ve ekonomik sektörleri kurmak zorundadırlar.

Sosyalist sanayileşmenin sonucunda sosyalist ülkeler, kendi üretici güçlerinin gelişiminde büyük adımlar attılar. 1961'de, Demokratik Vietnam Cumhuriyeti dışında, tüm sosyalist ülkelerin toplam çıktısında en büyük payı, sanayi ürünleri buluyordu.

Geçiş dönemi boyunca üç KEYK ülkesinin -Polonya, Macaristan ve Çekoslovakya- endüstriyel gelişim hızını, şu veriler göstermektedir. Savaş-öncesindeki 14 yılda (1925-38), Polonya'nın işleme sanayilerinin çıktısı yüzde 85, Macaristan'ınki yüzde 43, Çekoslovakya'nınki yüzde 13 artış gösterdi. Sosyalist kuruculuğa geçiş, bu ülkelerin ekonomik gelişiminde köklü bir değişiklik oluşturdu. Savaş-sonrasındaki 14 yılda (1949-62), Polonya, kendi sanayi çıktısını yüz-

de 590, Macaristan yüzde 360 ve Çekoslovakya yüzde 370 arttırdılar.

Sosyalizmin maddi ve teknik temeli, karakter ve yapı bakımından, kapitalizmden miras kalandan farklıdır. Onun ayırdedici özellikleri ve avantajları şöyle özetlenebilir. Sosyalizmin maddi ve teknik temeli, üretimin kapitalizminkinden daha yüksek toplumsallaşma düzeyiyle karakterize edilir. Büyük ölçekli makineli üretim, sosyalizmde evrensel bir karekter taşır; pratik bakımdan, ulusal ekonominin tüm sektörlerini kuşatır; sosyal üretim, planlı çizgiler üzerinde örgütlenir ve dengeli bir karakter taşır; sosyalist üretim yüksek ve istikrarlı bir gelişim hızıyla damgalanmıştır; üretici güçlerin sektörel yapısı ve bölgesel dağılımı, toplumun çıkarları bakımından rasyoneldir.

Sosyalist sanayileşme üzerine açıklamalarımızı bitirirken, onun, tarımın yeniden-kurulması için maddi ve teknik temeli sağladığını da belirtmek gerekir.

BÖLÜM XI

SOSYALİST TARIMIN OLUŞUMU

Emekçi halkın iktidarı almasından sonra, devletin karşılaştığı en güç görevlerden biri, tarımın, sosyalist çizgiler üzerinde yeniden-kurulmasıdır.

Toprağın millileştirilmesi ya da köylülere toprak dağıtımı, kendiliğinden, tarımda yeni üretim ilişkilerini doğurmaz. Tarımı sosyalist bir taban üzerine oturtmak için proletarya devleti, daha başka adımlar atmalıdır.

Devlet sektöründe bu sorun, SSCB ve öteki sosyalist ülkelerdeki devlet çiftlikleri gibi, millileştirilmiş toprak üzerinde büyük ölçekli, son derece mekanize edilmiş tarımsal işletmelerin örgütlenmesiyle çözümlenir. Devlet çiftlikleri, kırsal alandaki köklü dönüşümleri başarmak açısından sağlam bir temel oluşturur. Aynı zamanda da,

bir sosyalist tarımsal işletme modeli olarak hizmet eder.

Bireysel köylü çiftliklerinin, büyük makineleştirilmiş çiftlikler halinde yeniden-örgütlenmesi, pek karmaşık bir görevdir. Anarşik gelişimlerinin yanısıra büyük sayıda küçük çiftliğin varlığı, küçük ölçekli çiftçiliğin pazarlanabilir fazlalarının azlığı ve köylüler arasında özel mülkiyet zihniyetinin kalıntılarının dayanıklılığı, sosyalizmin niteliği ile bağdaşmaz.

Sosyalist toplumdaki üretim ilişkilerinin karakteri dolayısıyla, bu ekonomi -tarım- sektöründeki üretici güçlerin gelişiminin gereksinimleri, küçük ölçekli meta çiftçiliğinin köklü bir şekilde yeniden örgütlenmesini zorunlu kılar.

Üretici güçlerin büyümesi açısından, küçük çiftliklerin hiçbir geleceği yoktur. Genellikle, basit yeniden-üretim yapabilirler, yani, kendisini düzenli olarak, değişmez bir boyut üzerinde tekrarlayan bir üretimi yapabilirler. Küçük çiftliklerin, çağdaş çiftlik makineleri ve gelişmiş tarımsal teknikler kullanması zor ve çoğunlukla da olanaksızdır. Sanayileşmeden dolayı artan kentsel nüfus için yeterli besini üretemez veya, hızla gelişen sanayilerin hammadde istemini karşılayamazlar.

Küçük çiftliklerin sosyalizme yabancı eğilimler doğurduklarını belirtmek de önemlidir. Özel mülkiyet üzerinde temellenmiş bir meta ekonomisini yönlendiren ekonomik yasalar, kaçınılmaz olarak, kapitalist unsurların kendiliğinden doğmasına yol açarlar. Her ne kadar devlet, uygun yasalar çıkararak ve belirli ekonomik kaldıraçları kullanarak, geçiş döneminde bu süreci dizginlerse de, bu sorunu tümüyle çözmez. Kapitalist üretim ilişkilerinin yeniden baş vermesi olanağını ortadan kaldırmak ve sosyalizmin erkini sağlamak için, küçük meta üretimini büyük ölçekli sosyalist üretim haline dönüştürmek gerekir.

Bu, pek karmaşık bir görevdir. Daha önceden işaret ettiğimiz gibi, köylü, bir bakıma, bir özel mülkiyet sahibi ve potansiyel olarak, kapitalist ilişkilerin savunucusudur, bir bakıma da, çalışan bir kişidir ve bundan dolayı da, işçi sınıfının doğal bir bağlaşığıdır. Bu yüzden, devlet köylü kar-

şısında, burjuvazi açısından elverişli olan mülksüzleştirme politikası izleyemez.

Başka bir deyişle, emekçi halkın devleti, uzun bir dönem için, iki karşıt tür ekonomik temele, yani, kentte büyük ölçekli, birleşmiş bir sanayiye ve kırsal alanda da, küçük ölçekli özel meta üretimine sahip olamaz. Böyle bir durum düşünülemez, çünkü sosyalist sanayinin gelişmesi ve yayılması kapitalist üretim ilişkilerinin ortadan kalkmasına yol açar, halbuki, küçük çiftlikler bu ilişkileri doğururlar. Üstelik, endüstriyel büyüme, nesnel olarak, iç piyasanın genişlemesini gerektirir, oysa bireysel küçük çiftlikler böyle bir genişlemeyi sağlayamaz. Birçok çiftlik makinesinin küçük bir arazi üzerinde kullanılması kârlı olmadığı için, küçük bireysel çiftliklerin, makine kullanımı açısından sınırlı olanaklar sunduğu da bir gerçektir. Bunun yanısıra, köylülerin çoğu, böyle makineleri alacak paraya da sahip değillerdir.

Lenin, kooperatif planında, kırsal alanda sosyalist kuruculuğun sorunlarını çözme ve bundan dolayı da, bir bütün olarak ülkede sosyalizmi kurma yollarını çizdi, Lenin'in **kooperatif planı**; proletarya diktatoryasının kurulması ve temel üretim araçlarının işçi-köylü devletinin mülkiyetine geçmesiyle birlikte, kooperatiflerin, köylülere en uygun, onların sosyalizm kuruculuğuna çekilmesi için en etkin bir örgüt (organizasyon) biçimi olduğu tezi üzerinde temellenir.

Lenin, sosyalist kooperatifleşmenin (kooperasyonun) temel ilkelerini formüle etmiştir. Köylülerin kollektif çiftçiliğe geçirilmesinin, ancak gönüllülük temelinde ve yavaş yavaş uygulanabileceğine tekrar tekrar işaret etmiştir. Kooperatifleşmenin ana ilkelerinden biri emekçi köylüye, sabırlı bir açıklama çalışmasıyla, kollektif çiftçilik biçiminin üstünlüklerini anlatmaktır. Kollektif bir ekonominin üstünlükleri, ona, pratik olarak gösterilmelidir. Bütün tarımsal üretimi sosyalleştirme çalışması, ikna ve kişisel maddi müşevviklerin oluşturulması üzerinde temellenmelidir, zor kullanma yöntemleri üzerinde değil, Lenin;

kollektif çiftliklerin, titizlikle, kâr ve zarar muhasebesi temelinde yönetilmesi ve bu çiftliklerin üyelerinin, yapılan işin niceliğine ve kalitesine uygun olarak haklarının verilmesi gerektiğini tekrar tekrar ifade etmiştir. Böyle bir görev, titiz bir planlama olmadan yürütülemez. Eski toplumu ve onun geleneklerini temsil eden güçlerle savaşmaksızın, işçi sınıfının ve Partisinin rehberliği olmaksızın da bu başarılamaz.

Köylüleri örgütler ve kollektif çiftlikleri kurarken, işçi sınıfı rehberlik etmeli ve devlet onlara örgütsel, teknik ve mali yardım vermelidir.

Köylülere, üretim kooperatiflerinin üstünlüklerini anlatmak için, devlet önce, geniş ölçüde, kredi, pazarlama, donatım ve tüketim kooperatifleri gibi, dolaşım alanındaki çeşitli kooperatif biçimlerine başvurur. Köylünün bireysel alıcı ve satıcı olarak kişisel çıkarlarını teşvik ederek, bu basit kooperatifleşme biçimleri, onu kollektivizm ruhuna çeker. Ticaret, üretimle dolaysız bir şekilde bağlı olduğu, onun üzerinde bir geri-besleme etkisi yaptığı için, ticarette kollektivizm ruhunun gelişmesi, kooperatifleşmenin, yavaş yavaş, üretim alanına girmesi yolunu açar.

Köylülerin kollektif çiftliklere girmesinin maddi ve politik koşullarını yaratmak için bir dizi hazırlayıcı önlemin alınması, Lenin'in kooperatif planının ayrılmaz bir kısmıdır. Bu önlemlerin en önemlileri şunlardır:

(a) toprağın tam ya da kısmen millileştirilmesi ve toprağın köylüler tarafından ücretsiz kullanılması ya da köylülere özel mülkiyetleri olarak devredilmesi;

(b) kredi, donatım ve pazarlama toplulukları gibi, basit kooperatif topluluklarının kurulması ve, daha yüksek kooperatif topluluğu biçimi olan üretim kooperatiflerinin örgütlenmesi için hazırlık aşamaları olarak, toprağın ortaklaşa işlenmesi ve donatımın ortaklaşa kullanılması birliklerinin oluşturulması;

(c) büyük sosyalist çiftliklere gerekli makinalar sağlamak için sosyalist sanayileşme;

(d) verimli çiftçilik modelleri olarak ve, çağdaş çiftçilik yöntemlerine geçmek ve köylülerin, kollektif çiftçiliğe geçişine yardım etmek için, millileştirilmiş toprakların üzerinde büyük devlet çiftliklerinin örgütlenmesi;

(e) yoksul ve orta köylülere ve kooperatif topluluklarına teknik yardım vermek için, makina-kiralama noktalarının ve makina-traktör istasyonlarının oluşturulması;

(f) devletin, farklı biçimdeki kooperatif topluluklara köylüleri çekmeyi amaçlayan yeni bir kredi ve vergi politikasını uygulaması;

(g) bireysel köylü çiftliklerinde planlama unsurlarının kullanılması açısından bir yöntem olarak kontrat-bağlamanın kullanılması. (Kontrat-bağlama bir miktar emek ve araç tüketen ürünlerin işlenmesini ve, kırsal alanlar ile devlet tedarik ve donatım örgütleri arasındaki sıkı bağların kurulmasını teşvik eder.)

Bütün bu hazırlayıcı önlemler, kırsal alandaki özel kapitalist unsurların sömürücü eğilimlerini sınırlandırmayı da hedeflemektedir. Bu amaçla devlet, köylülere ayrılan toprak parçalarının boyutları ve ücretli emeğin sömürülme ölçüsü üzerinde sınırlandırmalara da girişebilir.

BÖLÜM XII

SOSYALİST VE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE ÇİFTÇİLİĞİN YENİDEN-ÖRGÜTLENME BİÇİMLERİ

Köylü üretim kooperatiflerinin örgütlenmesi, sosyalizm kuruculuğunu yönlendiren genel bir yasayı oluşturur. Ancak bu süreç, farklı ülkelerde farklı özelliklerle damgalanmıştır.

Rusya, 1917 Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi'nin ıtkusundan hemen sonra, yeni sosyalist çiftçilik biçimleri yaratmaya başladı. Lenin'in kooperatif planını klavuz edinen Komünist Partisi, 1928 yılına dek, kırsal alanda daha alt kooperatif topluluk biçimleri geliştirdi.

Başlangıçta, 1929'a değin, üretim kooperatiflerinin ana biçimi, toprağı ortak işleme birliğiydi. Bu birlikler, üyelere ayrılmış toprak parçalarının ortaklaşa işlenmesi sırasında köylülerin emeğini sosyalleştirdiler. Bazen, toprak sınırları ortadan kaldırılmıştı, ama çoğu durumlarda bunlar varlıklarını koruyorlardı. Çiftlik gereçleri ve koşum hayvanları kısmen biraraya getirilmişti. Bunlar, ekonominin yalnızca küçük bir ölçüde sosyalleştirilmiş olduğu, küçük ölçekli kollektif birliklerdi.

Sovyet kooperatif hareketi, tarımsal komün gibi bir kooperatif topluluk biçimini de içeriyordu. Bu tür üretim kooperatifi tüm üretim araçlarını, yani, yalnızca temel araçları değil, aynı zamanda yardımcı üretim araçlarını da sosyalleştirmişti. Bu kooperatif birliği biçiminin köylüler arasında yaygın bir hale geldiğine de işaret etmek gerekir. Sovyet iktidarının ilk yıllarında kurulan komünler daha sonraları dağıldılar ve kollektif çiftliklerin tarımsal artelleri olarak yeniden-örgütlendirildiler.

Kollektif çiftlikler ya da kolhozlar olarak da bilinen tarımsal arteller, sosyalizm kuruculuğu açısından kırsal alandaki en elverişli üretim kooperatifi biçimi olduklarını kanıtladılar. Arteller toprağın kullanımını, köylülerin emeğini, koşum hayvanlarını, makinaları ve çiftlik gereçlerini, ayrıca başlıca çiftlik binalarını sosyalleştirdiler. Kollektif çiftçiler, kendi bireysel kullanımları için, kendi kişisel toprak parçalarını ellerinde tutuyorlardı ve ayrıca, içinde yaşadıkları konutlara ve belirli sayıda çiftlik ve kümes hayvanlarına da sahiptiler.

Tarımsal artel (kollektif çiftlik), bir bütün olarak toplumun çıkarlarını kollektif çiftçilerin bireysel çıkarlarıyla en iyi şekilde kaynaştırmaktadır. Bu, gönüllü kollektivizasyon ilkesini gözönünde tutarak gerçekleşmekte ve tarımda üretici güçlerin her yönlü gelişimini sağlamaktadır.

Kentlerden yetişkin personel gönderilmesinin yamsıra, yeni makina ve para biçimindeki devlet yardımı, çiftçiliğin yeniden-örgütlendirilmesinde işçi sınıfının ve Komünist Partisi'nin klavuzluğu ve Leninist kooperatifleşme ilkeleri-

nin sıkı sıkıya gözetilmesi, Sovyet tarımında kollektif üretimin tam utkusunu ortaya çıkardı.

1940'da, kollektif çiftlikler, köylü ocaklarının yüzde 98'ini birleştirdiler. Kitlesel kollektivizasyonla birlikte, makina-traktör istasyonları örgütlendi. Bunlar, kollektif çiftlikler için, makinaların gerek duyulduğu çiftlik işlerinin çoğunu yapan devlet işletmeleriydi. Böylelikle devlet, kollektif çiftlik üretiminde çağdaş donatımın büyük ölçüde kullanılması için en elverişli örgütsel biçimi bulmuştu. Bu, kollektif çiftliklerin hem örgütsel hem de ekonomik bakımdan güçlenmesine yardım etti.

Makina-traktör istasyonlarının tarihsel önemi; yalnızca, onların, kollektif çiftlik üretimini yeni bir teknik temel üzerinde örgütlemeye yardım etmelerinden ibaret değildi. Bu, ayrıca, şu olguda da yatıyordu: onlar, kent ile kır, devlet mülkiyetindeki sanayi ile kollektif çiftlikler arasındaki yeni bir üretim bağı biçimiydiler.

O halde, 1930'larda SSCB, sosyalist bir tarım yarattı. Bunun anlamı, emekçi halkın iktidarı ele almasından sonra ülkenin karşılaştığı en güç görevin sonuçta yerine getirilmiş olduğuydu. Tam kollektivizasyon sayesinde, son sömürücü sınıf -kulaklar (zengin köylüler)- da ortadan kaldırıldı. Kentteki sosyalist sanayileşme ve kırsal alandaki kollektivizasyon ile birlikte, kent ve kır arasındaki yüzyıllık antitez ortadan kalktı.

Sovyetler Birliği'nin deneyimi, diğer sosyalist ülkeler tarafından başarıyla kullanıldı. Ancak, bu ülkelerdeki kooperatif hareketi belirli özelliklere de sahipti. Sosyalist ülkelerin çoğunda toprak, SSCB'deki gibi tam olarak millileştirilmedi, özel mülkiyet temelinde köylülere (çiftçilere) devredildi. Bu, kooperatifleşme sürecini bir ölçüde karmaşıklaştırdı. Fakat, daha önceden işaret ettiğimiz gibi, köylü sorununun böylesine çözümlenmesi, zorunlu bir adımı temsil ediyordu, zira toprağın tamamiyle millileştirilmesi, yüzyıllardır toprak için ve toprak ağalarına karşı savaşmış olan köylülerin desteğini almayacaktı.

Bu yüzden bazı sosyalist ülkeler, «daha düşük türden» üretim kooperatiflerinin örgütlenmesinden hareket ettiler.

Köylüler bu kooperatiflere girdiklerinde, sahip oldukları toprak, onların kooperatiflere kattıkları ve kendilerinin sahip olmaya devam ettikleri giriş paylarının bir kısmı olarak kaydedildi. Köylüler, sosyalize edilmiş ekonomiye kattıkları çalışmanın niceliğine ve kalitesine uygun olarak gelir almakla kalmıyor, aynı zamanda, kooperatife devredilen toprak parçası için bir tür rant da alıyorlardı. Kooperatifleşmenin (kooperasyonun) bundan sonraki aşamasında, yani, (Sovyet kollektif çiftliklerine uygun düşen, fakat, devletin değil de kooperatifin toprağa sahip olmasıyla onlardan ayrılan) «daha yüksek türden» kooperatifler örgütlendiğinde, gelirler, yalnızca, yapılan işin niceliğine göre dağıtılıyordu.

Şimdiki durumda, bir bütün olarak dünya sosyalist sistemi açısından, ekime ayrılmış bütün alanlarda sosyalist sektörün payı, yüzde 90'dan fazladır.

Sosyalist yönelimli gelişmekte olan ülkeler de, köylüleri örgütlemekte ve kooperatifler kurmakta Sovyet deneyiminden yararlanıyorlar.

Eskiden sömürge ve bağımlı olan ülkeler, genel demokratik değişiklikleri uygulayarak, kapitalist-olmayan gelişme yoluna giriyorlar. Bunlar arasında en önemlisi, tarım reformudur. Bunun ardından, tarımsal üretim, yeni bir temel üzerinde örgütlenir. Bu dönüşümlerin, bağımsız gelişme yoluna girmiş olan ülkelerdeki özgül özelliklerle damgalanmış olduğunu söylemek bile gerekmez. Ayrıca bu özellikler, devrimin sözkonusu aşamasındaki somut görevlerle, ulaşılan ekonomik kalkınma düzeyiyle, ulusal ekonomide kurulmuş olan kapitalist ilişkilerin çapıyla, sınıfsal güçler dengesiyle, tek sözcükle, Asya, Afrika ve Latin Amerika'nın gelişmekte olan ülkelerdeki sosyo-ekonomik koşullarla ilgilidir.

Ancak, bu koşullar ne kadar geniş ölçüde değişirse değişsin, bazı «üçüncü dünya» ülkelerinin kapitalist-olmayan kalkınma yoluna geçmesinde tarımsal kooperatifleşmenin (kooperasyonun) yaşamsal bir faktör haline gelmesine neden olan belirli genel yasalar vardır. Tarım sorunu, geliş-

mekte olan ülkelerdeki sosyal ve ekonomik yapının özgül karakteri yüzünden, çözümü, politik bağımsızlığın kazanılmasından sonraki gelişime bağlı olan sorunlardan biridir. Bu ülkelerde tarım sorununun çözümlenmesinde belirli benzerlikler belirebilir. Değişik ölçülerde bu, yabancıların toprak mülkiyetinin kaldırılması, büyük feodal çiftliklerin yok edilmesi, tarım reformu sonucunda kişisel kullanımı için toprak alan köylülere etkin devlet yardımı, toprakta özel mülkiyetin yeniden kurulması çabalarına karşı çıkmak ve çiftliklere kollektif yönetim ilkelerini sokarak, çiftçiliğin örgütlenmesinde demokratik biçimlerin geliştirilmesi ile bağlantılıdır.

Fransız sömürgecilerin (yerleşiklerin *) 1962'de Cezayir'den kaçmasından hemen sonra, köylüler, tarıma açılan toprakların üçte-birini barındıran ve ülkenin tarımsal çıktısının yarısından fazlasını karşılayan, kendileri tarafından yönetilen bir sektör oluşturdular. Kırsal nüfusun sekizde-biri (yaklaşık bir milyon insan) bu sektörde istihdam ediliyor. Tarım devriminin ilk aşamasında (1972-73) toprak alan köylüler, üçyüzden fazla karşılıklı-yardımlaşma birliği, 800 kadar ortak toprak ekimi birliği ve 1364 üretim kooperatifi de dahil, 2500 kooperatifte birleştiler. Devlet, bunlara önemli yardımlar yaptı.

Mısır Arap Cumhuriyeti'nde toprak özel mülkiyettedir. Fakat, tarım reformunun toprakta feodal mülkiyeti yok etmeyi başarmasından sonra onaylanan sosyalist program köylüleri, kooperatifler kurmaya çağırmaktaydı. Kooperatif üyelerine ait olan araziler, ürüne bağlı olarak birleştirildi. Ürün, katılan toprağın boyutları temelinde dağıtılıyor. Ülkedeki kooperatiflerin sayısı 1956'da 1.700 iken, 1974'de 4.500'e çıktı ve bunların üyeleri de, 500 binden 2 milyon 400 bine yükseldi.

Tanzanya, kooperatifçilik hareketinde özellikle büyük bir ilerleme yapmıştır. İçlerinde üretim kooperatiflerinin

(*) Metropol ülkeden gelerek sömürge ülkeye yerleşen «efendiler»den söz ediliyor —ç.

kurulduğu «sosyalist köyler», kitlesel çapta örgütlenmektedir. 1971'de böyle 2.700 köy vardı. 1972'de bunların sayısı 4.500'den fazlaydı ve 1974'de de 5.500'e çıktı. Bütün olarak kooperatifler, ülke nüfusunun yaklaşık yüzde 15'ni birleştirmektedir.

BÖLÜM XIII

KÜLTÜR DEVRİMİ

Endüstriyel büyüme ve tarımın sosyalist çizgiler boyunca yeniden-kurulması nesnel olarak, emekçi halkın önüne yeni görevler çıkarır. Büyük ölçekli makina sanayi, kol emeği üzerinde temellenen küçük, dağınık işletmelerde bulunmayan teknik bakımdan yetişkin ve yeterli bir yüksek kültür düzeyine sahip işçileri gerektirir. Sosyalizm kuruculuğu için kalifiye personel yetiştirilmesi sorunu, kültür devriminin yardımıyla çözümlenir.[1]

Lenin, sosyalizm kuruculuğunda kültür devriminin oynadığı rolü özellikle vurgulamıştır. Bununla ilgili olarak şöyle yazmıştı:

«Bu kültür devrimi, ülkemizin tam bir sosyalist ülke olmasına yetecektir.»[2]

Aynı zamanda, kültür devriminin kısa bir dönemde başarılabilecek bir görev olmadığı da hatırlanmalıdır; bir ulusun entellektüel yaşamını kökten değiştirme uzun ve güç bir süreci gerektirir.

Kültür devrimi, kapitalizmden sosyalizme geçiş döne-

1 Gerçek Marksist-Leninist açıklanışıyla kültür devriminin, emekçi halkı, insanlığın biriktirdiği entellektüel ve kültürel değerlerle donatmaktan ve bu değerleri, kitlelerin yararına kullanmaktan ibaret olduğuna işaret etmek gerekir. Bu anlayışın, gerçekte kitleleri ilerici kültürel kalıttan yalıtlayan mahut «kültür devrimi» ile ortak hiçbir yanı yoktur.

2 Lenin, **Toplu Eserler**, C. 33, s. 475

minde önemli bir yasallandırılmış süreçtir. Bunun başlıca amacı, yeni, sosyalist bir kültür yaratmaktır. Proletarya politik iktidarı kazandığı zaman, burjuva kültürü tümüyle terketmiş değildir. Tam tersine, bu kültürün en iyi kazanımlarını, eleştirici bir gözle yeniden değerlendirerek ve emekçi halkın geniş kesimlerine bunlara ulaşılabilirliğini sağlayarak, özümsemektedir.

Kültür devriminin genel içeriği; emekçi halkın politik faaliyetlere katılması için elverişli koşulları yaratarak, bütün halkın eğitim düzeyini arttırmaktan, bütün insanlığın ürettiği kültürel değerlere ulaşmayı sağlamaktan, sosyalist ideolojiyi yaymaktan, bunun temelinde halkın entellektüel yaşamını yeniden örgütlemekten ve küçük-burjuva tavırlara ve alışkanlıklara karşı savaşmaktan ibarettir.

Bu nedenle, ulaştığı kültürel düzey ne olursa olsun, sosyalist gelişme yoluna girmiş olan tüm ülkeler için bir kültür devrimi zorunludur. Şu bir gerçektir ki, en gelişmiş kapitalist ülkelerde bile, emekçi halk, genellikle, kültürün kazanımlarından yararlanma olanaklarından yoksundur. Kapitalist toplumdaki egemen sınıflar, kitlesel haberleşme araçlarını, emekçi halka kendi ideolojilerini dayatmak ve onların dikkatini, günün gerçek politik konularından ayırmak için kullanırlar. Bu yüzden, ancak sosyalist bir devrim emekçi halkın kültürel kurtuluşu yolunu açar ve gerçek kültürü, onların erimleri içine getirir.

Emekçi halk iktidarı aldıktan sonra devlet, müzeler, tiyatrolar, sinemalar, radyo yayınları ve TV merkezleri ve basın dahil tüm kültür kuruluşlarını ve kitlesel haberleşme araçlarını millileştirir.

Eğitim sistemini bu devlet yönetir. Halkın çıkarlarından hareket ederek, lise ve yüksek okul eğitiminde köklü reformlara girişir.

Bir zamanlar bazı oportünistler, emekçi halk belli bir kültür düzeyine ulaşıncaya kadar ve beyin [zihin] işçilerinin sayısı yeterince büyük oluncaya kadar, işçilerin iktidarı ele alamayacağını iddia ederlerdi. Bu oportünistler, «kültürsüz» işçilerin ve köylülerin devleti yönetemeyeceği-

ni ve sosyalizmin kurulmasını sağlayamayacağını söylerlerdi.

Yaşamın kendisi böyle iddiaları çürütmüştür. Rusya işçi sınıfı, tüm öteki emekçilerle bağlaşarak, kültürel bakımdan geri bir ülkede politik iktidarı kazandı. Rusya'daki her dört kişiden üçü okuryazar değildi. 1906'da, ya da Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi'nden onbir yıl önce, bir Rus dergisinde şu hesapları (tahminleri) içeren bir makale yayınlandı: Rusya'nın erkek nüfusu arasında cehaleti ortadan kaldırmak için 180 yıl, kadın nüfusu arasında cehaleti ortadan kaldırmak için 300 yıl ve ulusal kenar bölgelerdeki (sınırboyları) halk arasında cehaleti ortadan kaldırmak için ise 4.600 yıl gerekecekti. Politik iktidarı ele geçiren proletarya, tarihsel bakımdan kısa bir dönem içinde, ülkenin kültürel geriliğinin üstesinden gelmek için elinden geleni yaptı. 1937'de, geçiş döneminin sonunda, SSCB, cehaleti büyük ölçüde ortadan kaldırmıştı. Ülkede yoğun bir lise, meslek lisesi ve yüksek eğitim kuruluşları ağı kurulmuştu.

Proletarya devleti, Rusya'nın eski ulusal kenar-bölgeler halkları arasında eğitimi yaymak için özel bir çaba harcadı.

1920'lerin başında, Orta Asya cumhuriyetleri nüfusunun yüzde 90-96'sı ve Kazakistan nüfusunun yüzde 82'si okuyup yazamıyordu.[1]

Kendileri yazılı bir dile (alfabeye) sahip olmayan uluslara ve milliyetlere, kendi ulusal dillerinde yazmak ve okumak için olanak verildi. Çocuklar, okullarda kendi öz dillerinde öğrenim görüyordu. Bu halkların yazılı dillerinin (alfabelerinin) yaratılması, onların dünya kültürüne ulaşmasına yardım etti.

1 Şimdi, bu cumhuriyetler, pratik olarak yüzde 100'lük bir okuryazarlık oranına sahiptirler. Bu cumhuriyetlerin herbirinin nüfusunun yaklaşık yarısı, yüksek yada lise eğitimine (tam lise yada meslek-teknik lisesi eğitimi) sahiptir. Tek başına Özbekistan, 1920'lerin sonunda bir bütün olarak SSCB'nin [istihdam ettiğinden] daha fazla yüksek yada lise eğitimli insan istihdam ediyor.

1941'de, yüksek eğitimli 2,5 milyon insan ulusal ekonomide istihdam ediliyordu (1913'de, Çarlık Rusyası'nda 190 bin). Öteki sosyalist ülkeler de, başarılı bir kültür devrimi yürüttüler. Gerçekten demokratik bir eğitim sisteminin kurulduğu ve bir halk aydınlarının ortaya çıktığı bu ülkelerde, sosyalist ideoloji hakim bir ideoloji haline geldi.

Örneğin, devrim-öncesi Polonya'da nüfusun yüzde 23'ü, Romanya'da yüzde 43'ü ve Bulgaristan'da yüzde 27'si cahildi. Bu sosyalist ülkeler, olağanüstü kısa bir dönem içinde, cehaleti pratik olarak yok ettiler.

Geçiş döneminin bir diğer önemli görevi, farklı milliyetler arasındaki ilişkilerde bir değişiklik yapmaktır. Çokuluslu bir ülke için bu özellikle önemlidir. Farklı uluslar ve milliyetler arasındaki politik eşitsizliğin ortadan kaldırılması, elverişli koşulları yaratmakla birlikte, gerçek ekonomik geriliği otomatik bir şekilde yok etmez. Ulusal bölgelerin ekonomik geriliği, sosyalist kuruculuk sırasında, yani, sosyalist sanayileşme, çiftçiliğin kooperatifleştirilmesi ve kültür devrimi sırasında yok edilir.

Örneğin, SSCB'de bu önlemlerin uygulanması, eskiden geri olan halkların ve milliyetlerin, üretimde sosyalist ilişkiler kurmalarını ve kapitalist aşamayı atlayarak sosyalizme geçmelerini mümkün kıldı.

SSCB'de ve öteki çok-uluslu sosyalist ülkelerde sosyalizmin kurulması; kapitalizmin bir sonucu olan ulusal sorunu ancak sosyalizmin çözebileceğini, farklı uluslar ve milliyetler arasında politik eşitlik kurarak, tüm ulusal ayrıcalıkları ve ayrımcılığı ortadan kaldırarak, uluslar arasında her yönlü işbirliğini ve karşılıklı yardımlaşmayı gerçekleştirerek, onların gerçek ekonomik ve kültürel eşitliğe kavuşmalarına yardım ederek ve gelişim düzeylerini birbirine yaklaştırarak, ulusal baskıyı ortadan kaldırabileceğini göstermiştir.

Sosyalist kuruculuğun pratik deneyimi, sosyalizmin, ulusları ve milliyetleri birbirlerinden ayırmak bir yana, onları daha da yakınlaştıran, ulusal devletlerin kurulması ve gelişmesi yolunu açtığını göstermiştir. SSCB'de milli-

yetler sorunu üzerine Leninci programın uygulanması, ulusal cumhuriyetlerin, kendi insiyatifleriyle, federe bir devlet içinde gönüllü birleşme önerisini ortaya atmalarına yol açmıştır. Böylelikle, 1922'de, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği kuruldu. SSCB; Lenin'in, özgür ulusların gönüllü birliği fikrini pratik olarak somutlaştırdı. Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin ulusal politikasımn utkusunu belirledi.

Yaşamın kendisi; bu birliğin, enternasyonal birliği ulusal egemenlikle uyumlu bir şekilde kaynaştırdığını göstermiştir. Sovyetler Birliği'ne katılmış olan uluslar, eşit haklardan yararlanırlar ve ulusal gelişme açısından eşit olanaklara sahiptirler.

Ulusal egemenlik, sözkonusu ulusun sosyal ve politik gelişim biçimini seçmek özgürlüğünden ibarettir ve zorunlu olarak, bu ulusun diğer halklardan ayrılması [anlamına da gelmez]. Sovyetler Birliği'nin deneyimi ikna edici bir şekilde ortaya koymuştur ki, her ulusun egemenliği, en tam şekilde, kardeş bir çok-uluslu aile içinde sağlanır. SSCB'de sosyalizmin nihai utkusunu sağlamış olan da, uluslar ve milliyetler arasındaki bu tür sıkı ve gönüllü bir birliktir. Milliyetler sorununun çözümü, haklı olarak, sanayileşmeye, çiftçiliğin sosyalist çizgiler boyunca yeniden-kurulmasına ve kültür devrimine eşit bir kazanım olarak kabul edilebilir.

Öteki sosyalist ülkeler de, Sovyetler Birliği'nin milliyetler sorununun çözümünde kazandığı deneyimden yararlanmışlardır. Bu deneyim, sömürgeci baskıdan kurtulmuş genç çok-uluslu devletler ve sömürgeciliğe karşı, bağımsızlık için savaşan halklar için de muazzam bir önem taşır.

BÖLÜM XIV

GELİŞMİŞ KAPİTALİZM AŞAMASINI ATLAYARAK SOSYALİZME GEÇMEK MÜMKÜN MÜDÜR?

Ekonomik bakımdan geri bir ülkenin, gelişmiş kapitalizm aşamasını atlayarak sosyalizme geçmesinin mümkün olup olmadığı sorusu, Marks ve Engels tarafından ortaya atıldı ve genel şekliyle açımlandı. Sorunun ilk kapsamlı ele alınışı, Lenin'in çalışmalarında (eserlerinde) yeralır ve Lenin'in bu konu üzerine görüşlerinin kısa bir özeti, Komünist Enternasyonal İkinci Kongresi'nin belgelerinde bulunmaktadır.

Lenin şöyle diyordu:

«Şimdi kurtuluş yolunda olan geri uluslar açısından, kapitalist ekonomik gelişim aşamasının kaçınılmaz olduğu iddiasını doğru olarak mı kabul ediyoruz?... Biz buna olumsuz yanıt verdik. Eğer utkan proletarya onlar arasında sistemli propaganda yürütür ve Sovyet hükümetleri de, elleri altındaki her araçla, onların yardımına koşarlarsa, bu durumda, geri halkların, kaçınılmaz olarak, kapitalist gelişme aşamasından geçmeleri gerektiğini varsaymak yanlış olacaktır... İleri ülkeler proletaryasının yardımıyla, geri ülkeler, kapitalist aşamadan geçmeksizin Sovyet sistemine ve belirli gelişim aşamalarıyla da, komünizme geçebilirler.»[1]

Halk iktidarının kurulması sırasında, hemen sosyalist kuruculuğa [geçme] koşullarından yoksun olan, yani, üretici güçlerin çok düşük bir gelişim düzeyinde olduğu ve pek küçük bir proletaryamn bulunduğu ya da proletaryanın hiç olmadığı, sosyal ve ekonomik bakımdan geri ülkeler açısından sosyalist yönelimin mümkün olup olmadığı sorununun [özü] buradadır. Marksist yazında (literatürde) şimdi «kapitalist- olmayan kalkınma yolu»na girme döne-

1 Lenin, **Toplu Eserler**, C. 31. s. 244

mi olarak bilinen, ulusal-kurtuluş devriminin bu aşaması, gelecekteki (müteakip) sosyalizme geçiş koşullarını yaratır, yani, gelecekteki (müteakip) sosyalist dönüşümlerin zorunlu sosyo-ekonomik ve politik koşullarını sağlar.

Geri ülkelerin, gelişmiş kapitalizm aşamasını atlayarak, sosyalizme geçme olanağı üzerine Lenin'in öğretileri, SSCB ve çeşitli öteki ülkelerdeki sosyalist kuruculuğun pratik deneyimi tarafından doğrulanmıştır. Sovyetler Birliği'nde Orta Asya cumhuriyetleri ve Uzak-Kuzey halkları, Rusya işçi sınıfının yardımı sayesinde, kapitalist aşamayı atlayarak sosyalizme geçti. Moğolistan da aynı yolu izledi. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Vietnam halkı, sosyalizmi başarıyla kurmuştur ve gelişmiş kapitalizm aşamasını atlayarak bir gelişim açısından öğreticidir.

Şimdi, kendi sömürgeci bağımlılıklarını kırmış olan çeşitli ülkelerin kapitalist-olmayan kalkınma yoluna girmesi için elverişli koşullar vardır. Aşağıdaki faktörler, böylesi bir gelişim açısından öğreticidir:

İlk olarak, gücü sürekli artan bir dünya sosyalist sistemi kurulmuştur. Bu, kapitalist-olmayan kalkınma yoluna girmiş ülkelere her yönlü ekonomik yardım vermekte ve dolaysız emperyalist müdahaleye karşı bir caydırıcı olarak hizmet etmektedir.

İkinci olarak, ulusal-kurtuluş devriminin belirli görevleri, gelecekteki (müteakip) sosyalist kuruculuk için koşullar yaratma görevleriyle bağdaşmaktadır. O halde, gelişmekte olan ülkeler, kendi geriliklerinin üstesinden gelmek için, yabancı tekellerin faaliyetleri üzerinde denetim kurmak, böyle faaliyetleri sınırlandırmak ve giderek, bunlara tümüyle son vermek zorundadırlar. Gelişmekte olan ülkeler, ayrıca, ekonominin anahtar sektörlerini millileştirmek ve bir devlet sektörü yaratmak, ilerici bir tarım reformu yapmak, devlet çiftlikleri kurmak ve, köylülerin ve zanaatkârların üretim kooperatifleri kurmasını esinlendirmek zorundadırlar. Bu ülkeler, sanayileşme, kısa ve uzun erimli planlama ve dış ve iç ticaret üzerinde denetim uygulaması yoluyla, yaygın bir ekonomi kuracaklardır.

Bu önlemleri uygulamak için, devrimci demokratik rejimler kurmak, emekçi halkın sosyal faaliyete katılmasını esinlendirmek, proletaryanın, köylülerin, çalışan genç insanların ve kentsel nüfusun orta tabakalarının ülkenin sosyal ve politik yaşamında oynadığı rolü arttırmak zorunludur.

Sosyalist yönelimli gelişmekte olan ülkeler, özgül özellikler taşıyan çok-yapılı bir ekonomi kuruyorlar. Bazı bakımlardan bu, geçiş dönemindeki Sovyet ekonomisine benziyor. Bu ülkelerde, devlet ve kooperatif sektörler güç kazanıyor ve ulusal bir proletarya ortaya çıkıyor.

Ekonomik bakımdan geri ülkelerin, gelişmiş kapitalizm aşamasını atlayarak sosyalizme geçmesi olanağı hakkındaki Leninist doktrin, bu olanağın kaçınılmaz bir şekilde gerçek haline geleceğini öne sürmemektedir. Sosyalist gelişim yolu lehine olan faktörlerin yamsıra, sosyalist yönelim lehine olmayan faktörler de vardır. «Üçüncü Dünya» ülkelerinde emperyalizmin etkisi, bu sonuncular arasında başta gelmektedir. Bu etki, kendisini, ekonomik, politik ve ideolojik alanlarda ortaya koymaktadır. Sonra, iç gerici güçlerin direnci vardır. Ve nihayet, «Solcu» aşırıların faaliyeti, kapitalist-olmayan kalkınma yolu boyunca gelişmekte olan ülkelerin bazılarını, öznelci hatalar yapmaya götürmüştür. Bu hatalar, sosyalist yönelim politikasına karşı savaşlarında gerici unsurlara yardım etmiştir ve bunlar, gerici güçlerin geçici bir utkusuna yol açabilir.

Son tahlilde, sosyalist yönelimli ülkelerin gelişimi, doğrudan, iç sınıfsal güçler dengesine, bunların mücadelesinin sonucuna bağlıdır. Sosyalist yönelimli ülkelerin başarıyla gelişmesi, halk hareketini sosyalizme doğru yönetebilecek örgütlü bir gücün varlığına bağlıdır. Bu nedenle, sosyalist yönelim, sosyalizmin hem iç hem de dış düşmanlarına karşı ve sosyalist dönüşümleri başarmak için gereken koşulların -«otomatikman» ya da kendiliğinden oluşumu değil- yaratılması için ısrarlı bir mücadeleyi ifade eder.

SONUÇ

Dünyanın ilk sosyalist devletinin kurulmasından bu yana yaklaşık 60 yıl geçti. Sovyetler Birliği örneği, Kapitalizmin yerini sosyalizmin almasının kaçınılmazlığını bilimsel bir şekilde kanıtlayan Marksizm-Leninizm'in hayatiyetini tam olarak doğrulamıştır.

Çeşitli Avrupa, Asya ve Latin Amerika ülkelerinde yer alan sosyalist devrimler, bu ülkelere sosyalizm kuruculuğuna geçmesi ve dünya sosyalist sisteminin kurulması, Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi'yle başlamış ve SSCB'de sosyalizmin utkusunda maddeleşmiş olan bir hareketi, dünyanın devrimci yenilenmesi hareketini kolaylaştırmıştır.

Sovyetler Birliği ve öteki sosyalist ülkelerdeki sosyalist kuruculuk deneyimi, sosyalizme geçişin, tüm ülkeler için geçerli olan belirli genel yasalar temelinde başarıldığını ikna edici bir şekilde kanıtlamıştır. Ayrıca, deneyim, bu genel yasaların farklı ülkelerde kendilerini çeşitli şekillerde ortaya koyduklarını da göstermiştir.

Şu ya da bu ülkedeki sosyalist kuruculuğun özgül özellikleri, başlıca olarak, sosyalist dönüşümleri uygulama biçimlerine ve yöntemlerine, bunların uygulanması için gereken zamana ve bunların gerçekleştirilebilme hızına bağlıdır. Ama bu özgül özellikler, genel yasaları geçersiz kılmaz.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi 24. Kongresi'nde işaret edildiği gibi, «sosyalist kuruculuktaki başarı, büyük ölçüde, sosyal gelişimin genel ve ulusal bakımdan özgül yanlarının doğru kaynaştırılmasına bağlıdır. Sosyalizme geçişin, ...tüm sosyalist ülkelerin ilerlemesinin altında yatan, genel gelişim yasalarıyla belirlendiğini yalnızca teorik açıdan anlamakla kalmamış, aynı zamanda, buna pratikte de ikna olmuşuzdur. Şunun da farkındayız ki, genel gelişim yasalarının işleyişi, somut tarihsel koşullarla ve ulusal özgürlüklerle uyumlu olarak, farklı biçimlerde ortaya çıkar. Genel gelişim yasalarına dayanmaksızın ya da her ülkenin somut tarihsel özgürlüklerini dikkate almaksızın, sosyalizmi kurmak olanaksızdır.»

—— o ——

SORUN YAYINLARI

Bu kitapçıkta, Viktor Neznanov (Ekonomi Bilim Adayı); İnsan Toplumunun gelişimi yasallandırılmış bir süreç midir? — Tarihte bilinen üretim biçimleri nelerdir? — Kapitalizmden sosyalizme geçiş dönemi: tarihsel bir zorunluluk — Geçiş döneminin genel yasaları ve özgül özellikleri — Geçiş döneminde proletarya diktatoryasının rolü — Ekonominin anahtar sektörlerinin yönetiminin ele alınması — Devrimci tarımsal dönüşümler — Geçiş döneminde sosyo-ekonomik yapılar ve sınıflar — Geçiş döneminin çelişkileri — Sosyalizmin maddi ve teknik temeli — Sosyalist tarımın oluşumu — Sosyalist ve gelişmekte olan ülkelerde çiftçiliğin yeniden - örgütlenme biçimleri — Kültür devrimi — Gelişmiş kapitalizm aşamasını atlayarak sosyalizme geçmek mümkün müdür? başlıkları altında kapitalizmden sosyalizme geçiş dönemiyle ilgili esas Marksist-Leninist ilkeleri açımlamakta ve Sovyetler Birliği'nin ve öteki ülkelerin sosyalist kuruculuktaki deneyim ve başarılarını betimlemektedir.

30 Lira